

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

בס"ד

פרשת בשלח – למה כולנו אוהבים כסף – שנת תשע"ג.

פרשת בשלח – לידה מחודשת – שנת תשפ"א.

השיעורים נכתבו

לרפואת

ברוריה בת מלכה
אורי בת ורד
נועם בן מיכל
ירחמיאל דניאל בן טובה באשה
סמי בן סימי
שירה בת שרה וב"ב
ניתאי בן שרון
רחל בת אסתר
לאה שרה בת חנה
אריה יהודה בן רחל
חנה בת שושנה
יוסף מרדכי בן תהילה שמחה
אסתר בת מסעודה
אהרן בן יהודית

להצלחת

ר' משה בן שוקת חיה וב"ב
יוסף בן טובה ואשתו סיון אסנת בת שרה
תומר בן פלורנס
! ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה

לעילוי נשמת

אורן חמו בן זהרי
רחל בת נחמה
עמרם בן שמחה
כוכבה בת אסתר
יצחק קדוש בן מסעודה
אייל בן יעל יולנדה
משה בן בנימין
מרדכי יעקב בן אברהם אליהו
יעקב בן סלמן
טובה בת אהרן
אהרן יוסף בן משה דוד הכהן
אלי סולטן בן אסתר
רותי בת חסיבה
יצחק בן שלמה ואסתר
יצחק בן שאול
ישראל בן שמחה
שאול בן מרדכי אריה
יפה שניידל בת יצחק
משה יהושע בן זרח
אסתר בת קמרה
עמנואל בן שפרה
ניר בן פלורנס
יצחק אריה סימן טוב בן רבקה

המעוניינים לתרום להפצת העלון השבועי

יוכלו להתקשר:

0504-170-270

כ"כ ניתן לתרום בכל מכשירי 'קהילות' בקופה
'ע"ש' ברוך שאמר

ת.נ.צ.ב.ה

השיעורים נכתבים לעילוי נשמת
ההרוגים באסון בקבר רבי שמעון בר יוחאי

ברוך שאמר

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

פרשת בשלח – למה כולנו אוהבים כסף – שנת תשע"ג.

אלהיך עמך לא חסרת דבר, שלא היו חסרים אלא להזכיר דבר והוא נברא לפניך. רבי שמעון אומר אפילו דבור לא היו חסרים, אלא מי שהיה מהרהר בלבו דבר והוא נעשה, שנאמר (תהלים עח, יח): וינסו אל בלבבם לשאל אכל לנפשם.

ממשיכה התורה: {טו, כב} וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים – מגיעים למרה. אבל אין מים ראויים לשתיה – {שם כד} וילנו העם על משה לאמר מה נשתה: {כה} ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו.

אומר התרגום אונקלוס – וצלי קדם !! (לשון תפילה).

אומר רש"י – שם שם לו. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין.

נשאלת השאלה – הרי הקב"ה לא עושה סתם דברים; כמו שסיפק להם הקב"ה מן ארבעים שנה במדבר ולא היתה שום תקלה, הוא יכל גם להמציא להם מים מתוקים – שהג'ריקן שלהם יספיק גם עד לתחנה הבאה. למה ניסה אותם הקב"ה דוקא בניסיון של צמא – למה לאחר שיוצאים מים סוף, הניסיון הוא דוקא במים?

הקב"ה מראה למשה רבינו עץ, וחז"ל במדרש שואלים איזה עץ זה היה;

אומר המדרש {שמות רבה, פרשה כג, אות ג: תנחומא, בשלח, כד} – ומה היה העץ? רבי יהושע אומר: של ערבה היה. רבי נתן אומר: הרדופני מר היה? רבי אלעזר המודעי אומר: של זית היה. רבי יהושע בן קרחה אומר: קרדנין. ויש אומרים: עקרי תאנה ועקרי רמון. מכל מקום, מר היה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בא וראה כמה מפלאין דרכיו של הקדוש ברוך הוא יותר מדרכי בשר ודם. בשר ודם, במתוק מרפא את המר – בשר ודם, כשרוצה לדוגמא להמתיק קפה, הוא צריך לשים בו סוכר/סוכרזית – אבל הקדוש ברוך הוא אינו צריך את זה, אלא במר מרפא את המר. הא כיצד? נותן דבר המחבל בתוך דבר המחבל, לעשות נס בתוך נס. כיוצא בו, ויאמר ישעיה ישאו דבילת תאנים וימרחו על השחין ויחי (ישעיה לח, כא). הלא בשר חי שאתה נותן עליו דבילת תאנים, מיד הוא נסרח. הא כיצד? נתן דבר המחבל לתוך דבר המחבל, לעשות בו נס; כיוצא בו כדבר הזה אירע עם אלישע הנביא; כשהנביא אלישע הגיע ליריחו, אמרו לו אנשי המקום, שהמים שנמצאים כאן הם מים לא טובים ולכן הארץ

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת בשלח. השבת נקראת גם בשם 'שבת שירה', על שם שירת הים שנקרא בפרשה.

לאחר שעם ישראל עובר את ים סוף ושר את שירת הים, אומרת התורה: {טו, כ} ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלות – כאן בעצם עם ישראל נמצא לאחר קריעת ים סוף, ולאחר טביעת המצרים בים.

ממשיכה התורה ואומרת: {שם כב} ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: {כג} ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה: {כד} וילנו העם על-משה לאמר מה נשתה: {כה} ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו...

הנסיעה מים סוף למרה, היא אחת מארבעים ושתיים מסעות שהסיע הקב"ה את ישראל, החל מיציאת מצרים ועד בואם אל ארץ ישראל¹.

המסע הראשון, לאחר שעברו ישראל את ים סוף, היה המסע לכיוון מרה; עם ישראל יוצא ממצרים, בתוך ים סוף מילאו כולם ג'ריקנים של מים – איך יתכן, והלא מי הים מלוחים?

אומרים חז"ל {ילקוט שמעוני, בשלח רמז רל"ג} – {מי הים} נעשו כמו נד, שנאמר נצבו כמו נד נוזלים, יצאו להם מים מתוקים מתוך מלוחים, שנאמר {שם עח, טז} ויוציא נוזלים מסלע.

ממילא, אם המים היו מתוקים, הם יכלו למלאות אותם בג'ריקנים ©. דבר נוסף שמובא בחז"ל הוא, שהקב"ה הצמיח להם בים סוף עצי פרי בתוך המים;

אומרים חז"ל {שמות רבה, פרשה כא, אות י'} – דרש רבי נהוראי, היתה בת ישראל עוברת בים ובנה בידה ובוקה, ופושטת ידה ונוטלת תפוח או רמון מתוך הים ונותנת לו, שנאמר (תהלים קו, ט): ויוליכם בתהמות כמדבר, מה במדבר לא חסרו כלום, אף בתהומות לא חסרו כלום. הוא שמשא אמר להם (דברים ב, ז): זה ארבעים שנה ה'

¹ ברוך שאמר: כפי שכתובות בפרשת מסעי. וכבר כתב שם האור החיים הקדוש, ואותו דבר מופיע בלש"ם, שהמקומות שבהם חנו בני ישראל, בכל חניה וחניה הם תיקנו את מה שהקב"ה רצה לתקן באותו מקום. עפ"י גודל התיקון שהיה נצרך באותו מקום, כך היה אורך השהות שלהם באותו מקום; אם התיקון היה מועט – הם שהו במקום ימים אחדים. ובאם היה נצרך תיקון גדול יותר, כך התארכה השהות שלהם באותו המקום. לדוגמא, ב' – 'קדש' הם שהו 19 שנה, היות ושם נצרך התיקון הגדול ביותר.

² ברוך שאמר: כותב בעל הערוך [ערך 'הרדפני' (לר' נתן בן יחיאל מרומא)] – ר' נתן אומר הרדפני מר היה, פירוש אילן הגדל על שפת הנהר ועושה פרחין דומין לשושנים והן מרין ביותר והוא סם המות לבהמה.

{בראשית ג-ז} ויתפרו עלה תאנה. ר' יהודה אומר: חטה היתה, שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן.

המדרש מביא דעה נוספת {בראשית רבה, פרשה טו, אות ז} – מה היה אותו האילן שאכל ממנו אדם וחוה ... רבי אבא דעכו אמר אתרוג היה, הדא הוא דכתיב {בראשית ג, ו}: ותרא האשה כי טוב העץ וגו', אמרת צא וראה איזהו אילן שעצו נאכל כפריו, ואין אתה מוצא אלא אתרוג.

כותב רבינו בחיי {פרשת אמור כג, לט} – אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם ... ושיטלו בו מצות הלולב לכפר על קלקולו של אבינו הראשון שהיה בזמן הזה ... מוליך ומביא למי שהרוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ובזה נתעורר על היחוד כי לפי שקצץ אבינו הראשון וחטא באתרוג לבדו, אין אנו מביאין האתרוג לבדו, אלא נביאהו עם שאר הפרי ליחדו עם כלן, וכלן עמו, ומזה אנו מתקנין את אשר עותו ומרצין בו המקום.

עפ"י היסוד הזה משמע, שבאותו הדבר שחטאו – איתו גם מכפרים ומרצים להקב"ה. כעת נוכל להבין מדוע פתחה התורה דוקא ב'שור';

אומר רבינו בחיי {פרשת אמור} – שור או כשב או עז כי יולד. אמרו במדרש שור או כשב, יבא שור ויכפר על תבנית שור, שנאמר {תהלים קו} וימירו את כבודם בתבנית שור. וכן דרשו בתרומת המשכן שהזכיר זהב בראשונה, הוא שאמר {שמות כה} זהב וכסף ונחשת, יבא זהב שבתרומת המשכן ויכפר על זהב העגל, זהו שאמר הכתוב {הושע ז} ברעתם ישמחו מלך וכי מה אתה רואה בשור לעשותו ראש לכל הקרבנות, אמר ר' לוי משל למטרונא שיצא עליה שם רע באחד מגדולי המלכות, בדק המלך בדברים ולא מצא בהן ממש, מה עשה המלך, עשה סעודה והושיבו בראש המסובין להודיע שבדק ולא מצא בדברים ממש, כך בדק הקב"ה ומצא שלא עשו ישראל את העגל אלא הגרים שהיו ביניהם, אלו ערב רב שנתגיירו בגאולת מצרים, הם שאמרו לישראל {שמות לב} אלה אלהיך ישראל, לפיכך נעשה ראש לכל הקרבנות, הזכיר מטרונא, והכוונה על ישראל ...

וכדי לפרסם שלא התחילו ישראל בעבירה ההיא לפיכך הקדים שור בראש הקרבנות, וכן הקדים הכתוב {ויקרא כג} פרי עץ הדר כפת תמרים, כי החטא היה בו לבדו. והנה אדם הראשון חטא במחשבה ובמעשה, במחשבה באחד מגדולי המלכות, ובמעשה בפרי עץ הדר, וכמעשה אבות עשו הבנים, וכשם שהקריבו ישראל עגל לכפרת העגל כן הקריב אדם שור לכפרת חטאו, הוא שדרשו רז"ל {חולין ס.} שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו. ומצינו פס' אחד שצרף את שניהם, חטא המחשבה וחטא המעשה, הוא

משכלת יושביה. הלך אלישע בדבר ה' למקום ששם נובעים המים ומשקים את יריחו, והשליך לשם מלח; נאמר בנביא: **וַיֵּצֵא אֶל מוֹצֵא הַמַּיִם וַיִּשְׁלַךְ שָׁם מֶלַח וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר ה' רַפְּאֵתִי לַמַּיִם הָאֵלֶּה לֹא יִהְיֶה מִשָּׁם עוֹד מוֹת וּמִשְׁכָּלֶת (מַלְכִּים ב ב, כא). וְהָלֹא מִיָּם מִתּוֹקִין שְׂאֵתָה נֹתֵן לְתוֹכָן מֶלַח מִיָּד נִפְסָדִים. הֲאֵל כִּיצַד? נֹתֵן דְּבַר הַמַּחְבֵּל לְתוֹךְ דְּבַר הַמַּחְבֵּל, לַעֲשׂוֹת בּוֹ נֶס. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: לֹא כָךְ הוּא אֲמֹנִתִּי, אֲלֵא בְּמֵה שְׁאֵנִי מִכָּה, בּוֹ אֲנִי מִרְפָּא.**

ומה לומדים חז"ל מהיסוד הזה?

בפרשת אמור, דנים חז"ל האם אפשר לפייס את הקב"ה בדבר שבו חטאו – למה הכוונה?

נתאר לעצמנו בנאדם שזרק על חברו אבן, ופגע לו בראש ופצע אותו. לאחר המקרה הוא הרגיש צער גדול וביקש להתפייס איתו – ואיך הוא בוחר להתפייס איתו?! הוא מביא לו את אותה האבן שהוא זרק עליו במתנה – "תשמע, הבאתי לך את האבן שתהיה לך למזכרת – שים אותה בוויטרינה" 😊 - לכאורה א"א להבין את הדבר הזה – עם אותה האבן שזרקת על חבר שלך, אתה הולך כעת לרצות אותו?!

אומרים חז"ל, אצל בני האדם זה לא עובד כך. אבל אצל הקב"ה זה עובד – ולמה? כי {הושע ז, ג} **בְּרַעְתֶּם יִשְׁמְחוּ מֶלֶךְ וּבְכַחְשִׁיהֶם שְׂרִים;**

בא רבינו בחיי בפרשת אמור ואומר דבר נפלא שממנו נוכל להתחבר לט"ו בשבט;

אומרת הגמרא {מסכת מגילה ל, ב} – בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים.

אומר רש"י – פרשת מועדות שבתורת כהנים. שור או כבש (ויקרא כב) ...

נשאלת השאלה – למה פרשת המועדות נפתחת דוקא בפס' {ויקרא כב, כז} **שור או כשב או עז כי יולד, ולא ב' – "אלה מועדי ה'?" ועוד, איך אפשר לפתוח את הקרבנות דוקא ב'שור' – והלא בו נעשה חטא העגל?!**

אומר **רבינו בחיי**, זה מדוקדק היטב. היות ובהמשך מדברת התורה על חג הסוכות – ושם מצוה הקב"ה לקחת ד' מינים – בין הד' מינים מופיע האתרוג; אתרוג, לשיטת ר' אבא דמן עכו, היה העץ שממנו אכל אדם הראשון;

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין ע, א-ב: ברכות מ, א} – דתניא: אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר: גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר {בראשית ט-כא} וישת מן היין וישכר. רבי נחמיה אומר: תאנה היתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר

אשר תנה הודך על השמים היינו, תן תורתך בשמים – לנו, למלאכים. אמר לו הקב"ה למשה: החזיר לך תשובה. אמר לפניו: רבש"ע מתיירא להשיב להם אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו הקב"ה: אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה, שנאמר {איוב כו-ט} מאחז פני כסא פְּרָשָׁז עליו עננו ואמר ר' נחום: פס' זה מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו על משה. משה משיב למלאכים: אמר משה לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה {שמות כב} אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אמר להן: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם?! שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים. בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים? שוב [עוד] מה כתיב בה? "זכור את יום השבת לקדשו", כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות [לשבות]? שוב [עוד] מה כתיב בה? "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". כלום משא ומתן יש ביניכם שאולי יגרום לך להישבע לשקר? שוב מה כתיב בה? "כבד את אביך ואת אמך". וכי אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה? "לא תרצח; לא תנאף; לא תגנוב" קנאה יש ביניכם שאתם באים על ידה לידי רציחה? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו המלאכים להקב"ה, שנאמר {תהילים ח-י} ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו'. ואילו "תנה הודך על השמים" לא כתיב בניגוד לפסוק הדומה לזה שבתחילת הפרק {פס' ב}, שבו סיימו המלאכים בטענת 'תנה הודך', מכאן שהמלאכים הודו לבסוף שיש לתת את התורה בארץ. מיד כל אחד ואחד מהמלאכים נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר {תהילים סח-ט} עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם.

נשאלת השאלה – מאיזו טענה באו המלאכים וביקשו שהתורה תישאר אצלם?

כותב החיד"א {ראש דוד, פרשת בא} – אמרו חז"ל דמלאכי השרת היו רוצים לקבל התורה כמ"ש "תנה הודך על השמים" וכתבו ז"ל דהיו באים בטענה מדינא דבר מצרא כי הם צבא המרום ומצרינים לתורה. והנה הרב ש"ך נסתפק אם לגבי בן איכא דינא דבר מצרא⁴ אבל שמעתי שהדבר מפורש בשיטה מקובצת מציעא, מיוסוד ראשונים דלגבי בן לא מצו לטעון דינא דבר מצרא וכיון שישאל הם בנים, א"כ לשוא טענו המלאכים דינא דבר מצרא. ולפי שיטה זו נמצא, דמה שהקב"ה נתן התורה לישראל והניח המלאכים אף שהם מצרינים היינו משום שהם בנים.

ע"פ הדברים האלה, מבאר המהר"ם שפירא מלובלין – מדוע נתן להם הקב"ה את שלשת המצוות במרה:

שכתוב {דברים לג, יז} **בְּכֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ**, הזכיר שור וצורף לו הדר, ומזה אמר הנביא {הושע ז} ברעתם ישמחו מלך, כי כשם שאנו מרצים לפניו בפרי עץ הדר שבו היה החטא, והזכיר למעלה מפסוק זה {שם ו} והמה כאדם עברו ברית, באר בפירוש כי חטאם של ישראל שבו ישמחו להקב"ה הוא היה חטאו של אדם הראשון.

עכ"ד רבינו בחיי.

לאחר הדברים האלה, נוכל להמשיך בדברי המדרש:

אומר המדרש {שם} – וְכֵן הַצְדִּיקִים בְּמָה שֶׁהָיוּ מְקַנְתִּין, בּוֹ הָיוּ מְתַקְּנִין. תִּדְעַ לָךְ, שֶׁבְּשָׂעָה שֶׁקִּנְתָּ מִשָּׁה, בָּאָז קִנְתָּ, שְׂנֵאָמֶר: וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל פְּרַעְה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ וְגו' (שמות ה, כג). אָמַר מִשָּׁה: בָּאָז סָרַחְתִּי. בָּאָז אֲנִי מְתַקֵּן וְאוֹמֵר שִׁירָה. לָכֵן נֶאֱמַר אֶזְיִיר מִשָּׁה.

אם ככה, נוכל להבין דבר נפלא נוסף;

כמה מצוות נתן הקב"ה במרה?

אומר רש"י – **שם שם לו**. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדמה ודינין.

בפרשת משפטים, מוסיף רש"י מצוה נוספת – **ואת כל המשפטים**. שבע מצוות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדמה ודינין שנתנו להם במרה.

נשאלת השאלה – מה כ"כ דחוף לתת להם כן מצוות? מדובר כאן בעשרה ימים מאז שיצאו ממצרים; קריעת ים סוף היתה בכ"א בחודש ניסן – ג' ימים הלכו – כ"ב, כ"ג, כ"ד – קריעת ים סוף היתה ביום רביעי – בשבת הגיעו למרה ושם לא היו להם מים לשתות – עשרה ימים מיציאת מצרים, מה כ"כ דחוף לתת להם את המצוות עכשיו, שבעוד ארבעים יום יקבלו אותם במעמד הר סיני³???

בא המהר"ם שפירא מלובלין ואומר דבר פלא שקרוב לוודאי נצנצה בו רוח הקודש כשאמר את הרעיון הזה:

אומרת הגמרא {מסכת שבת פח, ב. פט, א} – בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע! מה לילוד אשה בינינו? אמר להן הקב"ה: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? {תהילים ח-ה} מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו! ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, היינו, שמך כבר אדיר בארץ ואין ראוי להוסיף ולתת גם את 'הודך' שם, אלא

³ **ברוך שאמר:** ועוד, כל דיני השבת נלמדים מהמשכן שינתן להם רק בשנה לאחר מכן, וכך גם כל עניני פרה אדמה, אז לצורך מה ניתנו המצוות האלה כאן במרה!?

⁴ **ברוך שאמר:** דינא דבר מצרא, הכוונה אם אדם מוכר מגרש, הזכות הראשונית לקנין שייכת לבר המצר הצמוד למגרש שלו.

שראו ארוננו של יוסף וינס והיו ב' ארונות הולכים זה לצד זה ואמרו קיים זה מה שכתב בזה.

אצל מכירה [היינו שמכרו את יוסף] אמרו "נסעו מזה" ועתה [ביציאת מצרים] תקנו "ז"ה אלי ואנוהו". כשבאו למרה עמדה מידת הדין לפני הקב"ה – "ריבוננו של עולם האיך אלו יוצאין מן הגלות?! כתבת בתורתך {ויקרא כו} כי שבע על חטאתם יש להם לסבול על הברית הקודש הזה שחללוהו ודחוהו לארץ טומאה". אל הקב"ה: מתנה טובה יש בבית גנזי ושבת שמה והיא תכפר עליהם אם ישמרו אותה", ע"כ אמרה תורה בדברות ראשונות {שמות כ} כי ששת ימים עשה י"י ובאחרונה אמרה תורה {דברים ה} כי עבד היית וגו' ע"כ צוץ י"י אלהיך לעשות את יום השבת. איתא בזוהר חדש שבשמירת שבת יתוקן ההוא צדיק ולכן תיקן יוסף שבת במצרים כמ"ש {מג, טז} **וּטְבַח טְבַח וְהָכֵן** – שערב שבת היה והיה ביום הששי והכין על שבת וכן משה שהיה דיוקנא של יוסף איתמר עליו וזה לך האות שהקב"ה העמידו לתקן אות דילי לכן ירד במצרים. את יום השבת כדאיתא במדרש שלא יעשו יום א' בשבוע מלאכה ועז"א "ישמח משה במתנת חלקו" כי כל ישראל נטלו חלקם בביזה והוא חכם לב יקח מצות כי שקולה שבת כנגד כל המצות גם כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, ועומד על עמוד א' צדיק שמו וע"כ כשבאו למרה וקטרגו על עוון יוסף הצדיק, נתן להם הקב"ה שבת לתקן חטא זה ומ"ש דינים, סדר {שמות כא} ואלה המשפטים מתחילה {כא, ב} **כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי** – הוא ג"כ סוד מכירת יוסף ולפי שזה גרם להם ג"כ עשיית עגל שזרק משה טס של כסף שהיה כתוב בו 'עלה שור' ואותו טס לקח מיכה וזרק לתוך האש ויצא העגל, בזה נמצא שפיר קטרגה מדת הדין לפני הקב"ה הלא גם עוון עגל הכל יבא עבור עון יוסף ואין להם תיקון לישראל באותו עוון⁵, לכן הקדים הקב"ה רפואה קודם למכה. פרה אדומה – כי תבוא אמה ותקנח את בנה, ויש תיקון לאותו עוון גם בענין פרה נרמזין ד' מלכיות כדאיתא בזוהר, הרי שהראה להם הקב"ה אם לא יתקנו מעשיהם יבואו לידי גלות אדומה – זה בבל וגו' ולכן מיד הזהיר על שבת שאמר הקב"ה "עד אנה מאנתם לשמור מצותי" שהיא שקולה כנגד כל התורה. ורמז בכאן כשלא ישמרו השבת, סופם לצווח ד' פעמים עד אנה בד' גליות כדאיתא במדרש פ' שלח לך וכן רמז ירמיהו {ירמיהו יז} "השמרו לנפשותיכם אל תשא משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים" שישאו משא בין ד' גליות על שלא שמרו את השבת, ולפי שהצדיק נכנס בירושלים של מעלה כמ"ש {תהלים קיח} זה השער לי"י

⁵ **ברוך שאמר:** פירוש הדבר, אומר המגלה עמוקות, שאם לא היו מוכרים את יוסף למצרים, ממילא הוא לא היה נקבר בבילוס, ואז לא היו צריכים לכתוב **עֲלֶה שֹׁר** – ואז לא היה מיכה שמוציא אותו – ואז לא היה מי שיזרוק את הטס לתוך האש – ואז גם לא היה עגל! יוצא שכל העגל, בא בגלל מכירת יוסף. בא הקב"ה, ונתן להם פרה אדומה, כדי לכפר על מכירת יוסף.

אומרת הגמרא {מסכת שבת י, א} – כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית; ועוד, {מסכת שבת קט, ב} – כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית; ועוד, {מסכת קידושין ל, ב} – ת"ר שלשה שותפין הן באדם: הקב"ה ואביו ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני.

נתן הקב"ה ג' מצוות במרה – שבת, דינין וכיבוד אב ואם, שיוצרות עמו שותפות.

נשאלת השאלה – לשם מה היה צריך ליצור שותפות?

אומר השולחן ערוך {חושן משפט ס' קע"ה} – שותף קודם לבר מצר.

באו המלאכים וביקשו: **"תנה הודך על השמים"** – תשאיר את התורה בשמים כי אנחנו ברי מצר לתורה!

אמר הקב"ה: "נכון שאתם ברי מצר. אבל יש את עם ישראל שהם שותפים שלי"

"איפה הם נעשו שותפים שלך?!"

"במרה, כשקיבלו על עצמם שבת, דינין וכיבוד אב ואם!"

עד כאן, הרעיון הנפלא של המהר"ם שפירא מלובלין.

בא המגלה עמוקות בפרשת השבוע, ואומר שכל נתינת המצוות במרה היתה על מנת להשתיק את מדת הדין שלא תקטרג;

כותב המגלה עמוקות – ולמה נצטוו במרה על שבת ודינין ופרה אדומה. מן המבואר ומן הידוע שבשעה שמכרו השבטים את יוסף הצדיק נגזר עליהם גלות מדה כנגד מדה – הם דחו צדיק מארץ החיים וגרמו שיוסף הורד מצרימה ופגמו באות ברית קודש ז"ש "ויתנכלו אותו להמיתו" על אות ברית קודש, לפיכך מכרם הקב"ה ביד גוים וימשלו בהם השונאים וכל הד' גליות באו מעון מכירת יוסף, כ"ש "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנה" על מכרם בכסף צדיק גרמו ד' גליות. בשעה שיצאו ישראל ממצרים עדיין לא נתקן חטא על מכירת יוסף אלא שזכר להם הקב"ה את בריתו אי"ו והוציאם משם ביד רמה ומשה כשראה כל ישראל עסוקים בביזת מצרים ואח מהם לא נתן לב לדעת להוציא צדיק מארץ טמאה. משה רבינו שידע פגמתו, תיקן עוות זה והוציא ארוננו של יוסף ממצרים – "חכם לב יקח מצוות" {משלי י} ... ולולי שהוציא הצדיק מארץ טמאה לא יוכלו לצאת ולנסוע מסען ולכן כשבאו לים לא יוכלו לצאת עד

אומרת הגמרא {מסכת סוכה נג, א-ב} – בשעה שכרה דוד שיתין החללים שתחת המזבח, **קפא תהומא** עלו מי התהום **ובעא למשטפא עלמא** ורצו לשטוף את העולם. **אמר דוד: מי איכא ידיע אי שרי למכתב שם אחספא** האם יש מי שידע אם מותר לכתוב שם ה' על החרס **ונשדיה בתהומא ומנח** ולזרקו לתהום שינוח על פתח התהום ויעצור את המים, או שאסור משום שגורם שימחק השם במים, **וליא דקאמר ליה מידי** ולא היה מי ששיבו דבר.

נשאלת השאלה – ולמה דוקא על חרס?

אומר רש"י – אחספא. מפני שהחרס צולל ויורד ואינו צף כדי שירד וינוח על הנקב ובאגדת דספר שמואל מפורש שמצאו דוד על פני נקב התהום וכתוב בו שהיה שם מששת ימי בראשית.

ממשיכה הגמרא ואומרת – אמר דוד: כל ידיע למימר ואינו אומר יחנק בגרונו מי שידע את ההלכה ולא יאמר לי אותה – יחנק בגרונו; מדה כנגד מדה, שגורם לעולם להיטבע ולהיחנק.

מה היתה כאן השאלה בכלל, למה הסתפק כ"כ דוד?

משום שאם אתה כותב שם השם על חרס ואתה זורק אותו למים – הוא ימחק! והרי יש איסור למחוק את שם השם, כמ"ש {דברים יב, ג} **וְנִתְּצָתֶם אֶת מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת מִצְבְּתֵיכֶם וְאֲשֵׁרֵיכֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וְפִסְלֵי אֱלֹהֵיכֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבְדְּתֶם אֶת שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: {ד} לֹא תַעֲשֶׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם.**

אומרים חז"ל, דוד המלך ידע את ההלכה. אבל היות והיה שם אחיתופל שהיה רבו, הוא לא רצה להורות הלכה בפניו, ולכן שאל אם מישור יודע את ההלכה.

ממשיכה הגמרא ואומרת – נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו: ומה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו ולהתיר את הסוטה לבעלה אם יתברר שהיא טהורה, **אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים** שכותב על גבי מגילה את הפסוקים מפרשת סוטה ובתוכם יש שם ה' ומחוק אותם לתוך המים, ומשקה את האשה, ואם נמצאת טהורה היא מותרת לבעלה. **לעשות שלום לכל העולם כולו** שלא ישטף על אחת כמה וכמה שמותר למחוק את שם ה'. וע"פ קל וחומר זה **אמר ליה** אחיתופל לדוד **דשרי** מותר לעשות כך. ואכן **כתב דוד שם ה' אחספא** על החרס **ושדי לתהומא** והשליכו לתהום וצלל ונח על פתח התהום, **ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי** ויורד גובה המים שבתהום שש עשרה אלף אמות...

שואל האמרי שמאי, ולמה הסתפק כ"כ דוד המלך והרי הוא יכל להביא ראיה ממש רבינו – שע"פ **התרגום יונתן בן עוזיאל**, כתב את שם ה' על העץ והשליך אותו למים והמים מתקו? – אם משה רבינו כדי להמתיק את המים, כתב שם ה'

צדיקים יבואו בו, לכן אמר להם {ירמיה שם} אם לא תשמעו לי והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים מדה כנגד מדה ... וכמו שבמצרים הפרנסה באה מן יוסף "ויכלכל יוסף וגו'" כי הוא נקרא {צפניה א} כ"ל"כ"ל ועתה בא משה ויקח עצמות יוסף ומכוחו אכלו המן וניתן להם השבת בתוך המן, כי מן שבת יוצאת הפרנסה לעולם. ולכן אין מילה בלא שבת לפי שתיקון מילה ברית קודש הוא שבת.

יוצא א"כ, **אומר המגלה עמוקות**, לכן נתן הקב"ה את שלושת המצוות האלה – פרה אדומה כדי לכפר על העגל שנגרם כתוצאה ממכירת יוסף. דינים, כתוצאה ממכירת עבד עברי שבא כתוצאה ממכירת יוסף, וגם את ענין השבת, שיוסף הוא בבחינת שבת.

לאחר הדברים האלה, נוכל להתקדם לנק' נוספת ולבאר מה מונח כאן:

אומרת הגמרא {מסכת ב"ק פב, א} – {שמות טו-כב} וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. דורשי רשומות אמרו: אין מים אלא תורה, שנאמר {ישעיה נה-א} **הוי כל צמא לכו למים. כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה...**

נוסח די דומה, מובא בדברי המכילתא – **לפי שפרשו מדברי תורה שלושת ימים, לכן מרדו.**

א"כ עלינו להבין כמה דברים: א' כל, למה ניתנו מצוות במרה, וב', מה פתאום לומדים מזה לגבי קריאת התורה במהלך השבוע?

לפני שניכנס לעומק הדברים, הייתי רוצה להביא מרגלית נפלאה שמצאתי בספר משכיל לשלמה:

כתוב בתורה, שכאשר המים במרה היו מרים, משה רבינו צעק לקב"ה והקב"ה הראה לו עץ שאותו הוא זרק למים. תוספת אחת יש בדברי **התרגום יונתן בן עוזיאל**, שאין בדברי רש"י ובדברי המדרש;

כותב התרגום יונתן בן עוזיאל – "וְצִלִּי קָדָם יי ואֲחִיָּה לִיה יי אֵילֵן מְרִיר דְּאֶרְדְּפִי משה רבינו מתפלל לה' וה' מראה לו עץ הרדפוני וְכִתְבַּת עָלָיו שְׁמָא רַבָּא וְיִקְרָא וְטָלַק לְגוּי מִיָּא וכתב משה רבינו את שם ה' על העץ, וזרק אותו למים.

בא הספר **אמרי שמאי**, ושואל שאלה עצומה על דברי **התרגום יונתן בן עוזיאל**;

על עץ וזרק אותו לתוך המים, קל וחומר שכדי להציל את כל העולם מהצפה יהיה מותר!

אומרת המשנה {אבות פ"ו, מ"ג} – הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר (תהלים נה) ואתה אנוש כערכי אלופי ומידעי.

נשאלת השאלה – אילו שתי הלכות, למד דוד המלך מאחיתופל?

אומר רש"י {שם} – או דבר אחד. של טעם, דסמיה להאי קרא דאתה אנוש כערכי סמיה אידך קרא אשר יחדו נמתיק תוד, לפי שמצאו אחיתפל לדוד שהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי [עין ברכות סג]; והלא כבר נאמר (ירמיה נ) חרב אל הבדים ונאלו. שוב פעם אחרת מצאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה, אמר לו והלא כבר נאמר (ויקרא יט) ומקדשי תיראו, שצריך לו לאדם לנכנס שם במורא כדי שתהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר (תהלים נה) בבית אלהים נהלך ברגש לשון אימה ופחד. ויש אומרים ברגש לנכנס שם בכל כחו, לפי שנאמר בבר עם הדרת מלך. נסח אחר, ללכת ברגישה ובמהירות לבית הקנסת.

מסופר שהגיע אברך אחד לגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א, ושאל אותו שאלה: בשעה שדוד המלך שאל "מי יודע האם מותר לכתוב על חרס את שם השם, ולזרוק למים" – היה במקום אחיתופל. משמע, שדוד המלך לא ידע! וא"כ יוצא, שדוד המלך למד ממנו ג' הלכות – שגם מותר לכתוב על חרס את שם השם!

אמר לו הגאון ר' חיים קנייבסקי, המשנה באבות אומרת "שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד – אז לפי המשנה, מוכרח להיות שדוד המלך ידע את ההלכה, רק היות ואחיתופל היה שמה, הוא לא רצה להורות הלכה בפני רבו!

בא הריקאנטי ומביא דברי זוהר בפרשת נשא – פלא מופלא;

בשעה שיצאו ישראל ממצרים, היו המצריים מלעזים עליהם ואומרים: "בניכם אינם שלכם" – ולמה? "אם באבותיהם שלטו, בנשותיהם לא כל שכן".

כותב הריקאנטי {פ' בשלח} – ויצעק אל יי' ויורה יי' עץ וגו'. ספר הזוהר [נשא קכ"ד ב]: רבי אלעזר פתח ויבאו

מרתה וכו' אמר רבי אלעזר תוהנא איך בני עלמא לא מסתכלי ולא משתדלי באורייתא אמר רבי אלעזר תמה אני איך בני העולם אינם מסתכלים ואינם עוסקים בתורה הכא אית לאסתכלא אמאי כתיב שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. הרי כאן יש להסתכל למה כתוב כאן "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" אבל ודאי רזא דמלה הוא דהכא על מייא הוה אבל ודאי סוד הדבר שכאן היה הנס על המים בגין דמצראי הוו אמרי דבנייהו דישאל הוו מינייהו כי המצריים היו אומרים שבני ישראל הם בניהם והוו כמה בישראל דהוו חשדין לאנתתייהו בדא והיו כמה אנשים בישראל שהיו חשודים נשיהם בזה עד דקודשא בריך הוא מטא לון בהאי אתר ובעא למיבדק לון עד שהקב"ה הביאם למקום הזה (מרה) ורצה לבדוק אותם מאי כתיב ויבואו מרתה וגו'. ויצעק אל יי' ויורה יי' עץ. אמר קב"ה למשה מה את בעי הא כמה חבילין קיימי גבייהו אמר הקב"ה למשה: משה מה אתה רוצה הרי כמה גדודים מקטרגים עומדים עליכם (דאת) ואנא בעינא למיבדק הכא נשיהון דישאל ואני רוצה לבדוק כאן את נשיהם של ישראל כתוב שמא ורמי למיא ויבדקון כלהון נשי וגוברין ולא אישתאר לעז על בני כתוב! שם הקדוש והשלח אל המים ויבדקו כל ישראל נשים וגברים ולא ישאר לעז על בני ועד דיבדקון כלהו הכא לא ישרי שמי עלייהו וכל עוד שלא יבדקו כאן כולם לא אשרה שמי עליהם מיד ויורה יי' עץ דא שמא קדישא ההוא דהוה כתיב כהנא למיבדק נשיהון דישאל עץ הוא שם הקדוש ההוא שהיה כותב הכהן לבדוק נשיהם של ישראל כדין שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. ולפי זה יהיה פירוש הפסוק ויבאו מרתה מלשון מי המרים המאריים. ושם נסהו כי בדקו כסויות.

שאלנו, למה לא למד דוד המלך ממשו רבינו שמותר לכתוב שם השם ולהשליך למים?

אומר האמרי שמאי, פשוט מאד. הפסוק "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו" – מדבר בעם ישראל שנמצאו הגברים והנשים כשרים, היינו פסוק זה נדרש על בדיקת נשי ישראל שלא קלקלו וכן הגברים שלא קלקלו עם המצריות. לפיכך אין ראייה מכאן על מחיקת השם למען הצלה מסכנה, אלא מחיקת השם על המים כמו בסוטה.

בפרשת פינחס, בא הקב"ה ונותן חותמת לעם ישראל – כל אחד ממשפחות ישראל, מקבל ה"א לפניו ויו"ד אחריו, שנאמר {כו, ה} חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי;

אומר רש"י – משפחת החנכי. לפי שהיו האמות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתיחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם, לפיכך הטיל הקדוש ברוך הוא שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר, מעיד אני עליהם שהם בני

אבותיהם. וזהו הוא שמפורש על ידי דוד (תהלים קכב, ד) שבטי יה עדות לישראל. השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם, לפיכך בכלם כתיב החנכי הפלאי, אבל בימנה לא הצרך לומר משפחת הימני, לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף. כל אחד מהמשפחות מקבל ה"א ויו"ד.

מובא בשם התולדות יצחק להג"ר יצחק מייזלר קשר לט"ו בשבט הבעל"ט, ז"ל: דהנה כתיב (תהלים קכ"ב) "שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'", היינו כי י"ה שבט – היינו ט"ו בשבט, נועד לישראל להודות לשם ה' בברכה!

ע"פ הדברים האלה, נוכל להבין דבר נפלא ביותר:

אומר המדרש {ילקוט שמעוני, במדבר, רמז תרפ"ד} – **בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות? סתם פיהן הקב"ה. אמר להן: הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר {תהילים צו, ז} הבו לה' משפחות עמים, כשם שבני מביאין שנאמר {במדבר א, יח} וַיְתִילְדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם וגו'. לכן מנאם בראש הספר הזה אחר המצות, אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן.**

יוצא א"כ, שכהקדמה לקראת קבלת התורה צריך הקב"ה להסיר את הלעז שהוציאו המצריים, שילדיהם של ישראל לא שייכים להם – ומה עשה הקב"ה? השקה כל א' וא' מישראל במים המאררים במרה, ובזה בדק אותם כסוטות, ולאחר שבדקם יכל להשרות עליהם את שכינתו, כפי שאומרת הגמרא {מסכת קידושין ע, ב} – **אמר ר' חמא ברבי חנינא: כשהקב"ה משרה שכינתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל שנאמר {ירמיה לא-א} בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות ישראל.**

בא הספר **כמוצא שלל רב**, ומביא דבר נפלא בשם דודו בעל מחבר הספר **באר המלך**;

מיד לאחר הפרשה במרה, מגיעים ל – **אֵילָמָה** – ומה היה שם?

אומרת התורה: {טו, כז} **שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינֵת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים**

אומר רש"י – **שתים עשרה עינת מים**. כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם: **ושבעים תמרים**. כנגד שבעים זקנים.

נשאלת השאלה – ולמה דוקא אחרי מרה, מגיעים ישר ל – **"שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינֵת מִים"!**

אומר הספר **באר המלך**, פשוט מאד. כי רק לאחר שבדק הקב"ה את כולם במי סוטה ומצא שכולם כשרים וטהורים, הוא יכל להושיב כל שבט במקומו. עד לפני מרה, לא בדק הקב"ה את כשרותם ולכן לא היה אפשרי להושיב כל שבט במקומו, אבל לאחר שנבדקו ונמצאו כשרים וטהורים, ממילא **"וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינֵת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל הַמַּיִם"**.

התחלנו במרה, נעבור כעת ל – **אֵילָמָה**, ולבסוף נחזור בחזרה למרה ונעשה ממרה ומאילמה חטיבה אחת – בואו נתחיל;

אומרת התורה: {טו, כז} **וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינֵת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל הַמַּיִם**.

אומר רש"י – **שתים עשרה עינת מים**. כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם: **ושבעים תמרים**. כנגד שבעים זקנים.

אומר השפתי חכמים – רצה לומר שהן היו מוצאין אותם אבל אין לפרש שנזדמנו להן שעכשיו נבראו דהא כתיב אין כל חדש תחת השמש.

פירוש הדבר, שעוד מתחילת היצירה בראש שם הקב"ה **"שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינֵת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים"**, עבור כנסת ישראל⁶.

בא הרמב"ן ולא מבין את דברי רש"י;

כותב הרמב"ן – **ורש"י כתב שתים עשרה עינות מים** כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם, **ושבעים תמרים** כנגד שבעים זקנים. לא ידעתי מהו הזמון הזה, אם במעשה הנסים נעשו שם באותה שעה. אבל ראיתי במכילתא (כאן): ר' אלעזר המודעי אמר, מיום שברא הקב"ה את עולמו ברא שם שתים עשרה מבויעין כנגד י"ב שבטי ישראל, ושבועים דקלים כנגד שבעים זקנים. וסיפר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבווע, והזקנים ישבו בצלם לשבח האל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה. ועוד לרבותינו במדרש של ר' נחוניא בן הקנה בכתוב הזה פירוש נפלא בעינינו.

בא בעל הטורים בפרשת מסעי ואומר, שבני ישראל כלל לא התכוונו להגיע ל – **אֵילָמָה** – ולמה לא? כי בתורה כתובים המסעות, ובכולם נאמר "ויסעו... ויחנו..." – מלבד מקום א'

⁶ **ברוך שאמר:** ידועים דברי ר' צדוק הכהן מלובלין בענין ה – גבי"ע שמקדשים עליו בשבת, שמסמל את כל ההווה של עם ישראל – **ג** אבות; **יב** שבטים; **ע** זקנים. לכן מתחילת היצירה, ברא שם הקב"ה י"ב מבויעים כנגד י"ב שבטים, ושבועים תמרים, כנגד שבעים זקנים.

מעלת יעקב שנקרא 'אל', כענין שכתוב {בראשית לג} ויקרא לו אל אלהי ישראל, ודרשו רז"ל {מגילה יח.} מי קראו אל אלהי ישראל, ותדע ותשתכל כל עניני האבות ומצות התורה הכל ציורים ודוגמא למצוא ולדעת דעת קדושים.

ע"כ דברי רבינו בחיי.

נשאלת השאלה – אם הקב"ה רצה את המספר שבעים בדוקא, אז למה הוא שם שם דוקא שבעים תמרים – והרי הוא יכל לשים שם גם שבעים תאנים, או שבעים רימונים, או אפילו שבעים אתרוגים?

יאמר האומר, "כי במדבר מצויים רק תמרים!"

התשובה היא, משום שכל זקן נקרא 'תמר';

אומרים חז"ל {פרקי שירה פ"ג} – תמר אומר. צדיק כְּתִמָּר יִפְרַח כְּאֶרֶץ בְּלִבָּנוֹן יִשְׁגָּה (תהילים צב יג).

לא נאמר "סנהדרין כְּתִמָּר יִפְרַח" אלא 'צדיק' – משמע, שיש קשר בין ענין של איש סנהדרין, לבין הענין של 'תמר' – והשאלה שנשאלת היא – מה הקשר?

ישנה הפטרה, שבני עדות אשכנז יקראו השבת. יש בה 52 פסוקים, וכמדומי שזו הפטרה הארוכה ביותר שיש לאשכנזים; האשכנזים לא מתחילים את הפטרה מ – "וַתֵּשֶׁר דְּבֹרָה" אלא הם מתחילים קודם – שם כתוב, שדבורה היתה שופטת את ישראל – ואיפה היא יושבה?! "תחת תמר דבורה" – ולמה דוקא שם?

אומרת הגמרא {מסכת מגילה יד, א} – והיא יושבת תחת תומר. מאי שנא תחת תומר? אמר ר' שמעון בן אבשלום: משום יחוד.

ולמה נקרא המקום תמר דבורה?

אומרת התורה בפרשת וישלח: {לה, ח} וַתֵּמֶת דְּבֹרָה מִיִּנְקֹת רֶבְקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית אֵל תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת.

כותב הדעת הזקנים {שם} – ותמת דבורה. מדרש כי מה שכתוב גבי דבורה הנביאה והיא יושבת תחת תמר דבורה זהו אלון בכות דבורה דהכא?

משמע, שלשופט יש קשר לתמר.

מהדברים האלה, הייתי רוצה לעמוד על דבר נפלא שכותב שרש"י בתחילת המסעות במרה;

שלא מופיעה בו 'חניה' – ומהו המקום? **אילמה**, שנאמר {במדבר לג, ט} וַיֵּסְעוּ מִמֶּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה;

אומר בעל הטורים – יבאו אילמה. ולא אמר ויחנו באילם מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס שמצאו י"ב עינות מים ואז חנו שם.

כותב הכלי יקר – ומה שנאמר ויסעו ממרה ויבאו אילמה ולא אמר ויחנו באילמה, לפי שהיה מסע קצר ממרה לאילם ולא היה בדעתם לעשות שם חנייה אך לפי שמצאו שם שתיים עשרה מעיינות מים המתיחסים אל שתיים עשרה שבטים אשר ממקור ישראל ישקו לכל העדה, ושבעים תמרים המתיחסים לשבעים זקנים כי הצדיק כתמר יפרח, על כן אמרו סימנא מילתא היא שיעשו שם חנייה כי גם שם המקום מורה על מספר זה, אילם עולה למספר פ"ב עם המלה דהיינו י"ב ושבעים, וכן אילם מורה על מספר אנשים חזקים כי הוא מלשון ואת אילי הארץ לקח {יחזקאל יז טו}, וכל זה לקחו לסימן לעשות שם חנייה.

בא רבינו בחיי ואומר, שאחת התגליות הגדולות ביותר שהיו לעם ישראל, אירע במקום הזה שנקרא **אילמה**;

כותב **רבינו בחיי** – וע"ד הקבלה ויבאו אילמה ושם שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים, בבאם עתה במקום הזה באילים נכנסו באותה השגה הנקראת אלהים, וזהו לשון ויבאו אילמה ושם שתיים עשרה עינות מים, כי השיגו שם י"ב מלאכים, שלשה לכל רוח מד' רוחות העולם, וכל שלשה מהם עם צבאותיהם מחנה גדול והם הנקראים ד' מחנות שכינה, ושבעים תמרים הם ע' מלאכים הסובבים כסא הכבוד וממונים על ע' אומות שבעולם, כל אחד ואחד ממונה על אומתו, וכן תמצא בספר הבהיר ומאי ושם י"ב עינות מים, הקב"ה נתנם להם בתחלה עינות מים, אח"כ החזירם להם אבנים, דכתיב {יהושע ד} ושתיים עשרה אבנים, מה טעם מפני שבתחלה היתה התורה בעולם נמשלת למים, ואח"כ נקבעה במקום קבוע, מה שאין המים עושים כן שהיום כאן ומחר כאן. ומה שבעים תמרים, מלמד שבעים קומות יש להקב"ה, ושואבים מ"ב פשוטות, מה המים הללו פשוטים אף הם פשוטים, ומנא לן דתמר הוי קומה, דכתיב {שה"ש ז} זאת קומתך דמתה לתמר, ולא עוד אלא בתמרים יש שבעים מינים, דכתיב ושבעים תמרים, ולא היו דומים זה לזה ופעולות זה אנו דומה לזה וטעם זה אינו דומה לזה, ע"כ. ולפי שכל אחד ואחד פועל מנוי כמו שנתמנה עליו ואיננו רשאי ליכנס לגבול חברו, ולכך אמר אינם דומין זה לזה ולא פעולתו של זה דומה לפעולתו של זה. ונרמז לך בזה כי מ"ב עינות אלה שהם ד' מחנות שכינה שואבים בה שבעים תמרים, הם המלאכים הסובבים כסא הכבוד, המשילום בתמרים על שם הקומה, והנה דוגמתם יצאו מיעקב י"ב שבטים הנחלקים לד' מחנות ומהם היו שבעים נפש, והבן זה והמעט. ותמצא

⁷ **ברוך שאמר:** דהיינו, איפה שישיבה דבורה הנביאה – תחת תומר דבורה ושפטה את ישראל, היה מקום קבורת דבורה מינקת רבקה!

ליאור או ששמו אותם בחומות פתם ורעמסס במקום לבנים. והיה בעד זה, שלא יקבלו מהם שום דבר; לעומתם טענו אחרים, שמגיע לעם ישראל שכר חלף עבודתם בחמר ובלבנים רד"ו שנה. וה' ראה ללבנות גואלי הדם, כי יחם לבבם על נפש עולליהם, ונפשם מרה עליהם על בניהם, שנשחטו לתוך אמבטיות של פרעה – ולא כפרה עליהם את שאלת הכלי כסף וזהב וגיגית, ולא צוה על כל עדת ישראל לעשות כן, אלא ביקש מהם "דבר נא באזני העם וישאלו". והטעם לזה: אף שהם מוחלים ואינם רוצים בכסף המצרים, אבל "כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אתם קיים בהם, ואחר כן יצאו ברכש גדול לא קיים בהם" – עליהם לקחת.

נשאלת השאלה – בגלל שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית טו, יד) **וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל** – בגלל ההבטחה הזאת צריך לצאת עם כל כך הרבה כסף ממצרים! ועוד, בשביל מה להעמיס תשעים חמורים לובים בטונות של זהב וכסף, ולהיגרר עם זה במדבר?

מהדברים האלה, נוכל ללמוד יסוד נפלא בעבודת ה' שלנו:

ישנה מחלה חשוכת מרפא, שנקראת 'תאווה לכסף' © ; גם אנשים שיש להם מיליארד דולר, או עשר מיליארד דולר, עדין ממשיכים לעבוד ולייצר מיליארדים של דולרים כל שנה.

נשאלת השאלה – בשביל מה אתה צריך את כל זה!? אתה כבר בן חמישים – אתה יכל לעזוב הכל וללכת לכולל ללמוד!?

"מה זאת אומרת למה אני צריך!? – המנוע חייב להמשיך לעבוד..." ©

מבאר את זה שלמה המלך בפס' אחד – (קהלת ה, ט) **"אֵהָב כֶּסֶף לֹא יִשְׂבַע כֶּסֶף"** – למה התכוון שלמה המלך בפס' הזה?

באים חז"ל ומסבירים לנו את היסוד. אדם שיש לו מנה – ירצה מאתים. כדי שהוא ירצה את המאתים, הוא חייב שיהיה לו את המנה קודם. אם אין לו מנה, הוא לא ירצה כלום! – מתי מתחיל ה'רצוה'?! כשיש את ה'מנה'.

חתן וכלה עושים טיול בעיר. הכלה לא מכירה את העיר היות והיא באה מהכפר, ולכן החתן הטרי מכיר לאשתו את הסביבה 'החדשה'. הם עוברים על יד חנות פיצוחים והחתן מציע להיכנס – "בואי ואקנה לך מעדן שלא טעמת מעולם!" – וקונה 200 גרם של פיסטוק חלבי; האישה שולחת את ידה וטועמת ומיד מבקשת עוד אחד! אומר לה החתן: "בשביל מה, כולם אותו טעם!" ©

אומרת התורה: {שמות טו, כב} **וַיֹּסַע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם.**

אומר רש"י – **ויסע משה**. הסיען בעל כרחם שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה בזה הים מביצת מצרים, שנאמר (שיר השירים א יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, לפיכך הצרך להסיען בעל כרחם.

אומרים חז"ל {מסכת בכורות ה, ב} – **שאינ לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים.**

בפרשת שבוע שעבר, פרשת בא, מבקש הקב"ה ממשה רבינו: {יא, ב} **דַּבֵּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאָשָׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְגו'.**

אומרים חז"ל בגמרא {מסכת ברכות ט, א} – {שמות יא-ב} **דבר נא באזני העם וגו'.** אמרי דבי ר' ינאי: אין נא אלא לשון בקשה.

נשאלת השאלה – בשביל מה צריך להתחנן הקב"ה כדי שישראל 'יועילו בטובם' לקחת מביצת מצרים – והרי כל אדם שתיתן סכום כסף, הוא יקח בשמחה ויבקש עוד אז מה פתאום צריך להתחנן בפניהם!?

כדי להבין את יסוד הדברים, נביא תחילה את דברי האזנים לתורה בפרשת בא;

אומר **האזנים לתורה** – דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה {ברכות ט}, בקשה זו למה? האם היו בני ישראל אז מואסים בכסף וזהב, שצריך היה לבקש אותם שישאלו? וגם הטעם, כדי שלא יאמר אותו צדיק – אינו מובן, וכי אין הקב"ה רוצה לקיים הבטחתו, אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק? דבר זה נשאל לחכמים ולא פירשוהו, עד שפירשו הזמן הזה שבו עלתה שאלת השילומים מגרמניה הארורה בעד רכוש ישראל, ששדדה ושהחריבה בארצה ובכל מקום שדרכה כף רגלם הטמאה של קלגסיה – רוצחיה שהרגו יותר מששת מיליון מאחינו בני ישראל יושבי אירופה. וכאשר גברו עליהם אויביהם ונצחום, עלתה שאלת השילומים לעם ישראל בעד רכושם. ויחלק לב העם לשנים: קצתם אומרים, האם רוצחינו יהיו גם יורשינו!? וקצתם טוענים שאין לעם ישראל לבוא בשום מו"מ עם הרשעים האלה, ולמה יאמרו בגוים שלקחנו כפר לנפשות אחינו ששפכו את דמם כמים? ומזה ניקח להבין את רגשות אבותינו, יוצאי מצרים, שבודאי היו ביניהם הרבה אבות, שהמצרים שכלו אותם מבניהם ולא רצו לבוא במו"מ עם מעניהם ושוחטי ילדיהם וחשבו את הכסף וזהב שיקבלו מהמצרים כ'דמי ולדות', כפר בעד נפש עולליהם, שזרקום

"תקשיב אדוני, אם היית מגיע בשעה 20⁰⁰, הייתי יכול להגיש לך את זה. אבל הגעת עכשיו – זה מה יש כרגע – שניצל⁸ עם פיירה!"

אדם שיש לו תאוה לכסף, אם יבוא אליו קליינט בשעה שהוא כבר סוגר את החנות ויבקש לקנות חולצה וזוג גרביים – האם הוא יגיד לו "אני מצטער, כבר סגרתי"? – ודאי שלא! הוא יפתח את כל החנות מחדש! – ולמה? – כי זה המושג של "אהב כסף לא ישבע כסף".

אם אלה פני הדברים, נוכל לחזור לפרשת בא:

הקב"ה הולך לתת לעם ישראל תורה. לעבד אין שום תאוה. כשיש את 'המנה', אז מתחילה התאוה!

כל אלה שנולדו במצרים, מימיהם לא ראו גרוש! כולם נולדו לתוך עבדות מצרים! – כמ"ש {במדבר יא, ה} **זָכְרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נָאֵל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת הַקְּשָׁאִים וְאֶת הָאֲבֹטְחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבָּצִלִּים וְאֶת הַשּׁוּמִיִּם** – מי בכלל ידע מה זה כסף?!

אם היו באים לעבד ואומרים לו: "תשמע, אם תישאר בעבדות שלך עוד חצי שנה, תקבל פרס של 50 אלף דולר", הוא ישר יאמר: "תעזוב אותי מהכל, תן לי לצאת החוצה לחופשי!"

אמר הקב"ה, אם כל הדרך להגיע לאהבת ה' בנויה על "אם תבקשנה כסף וכמטמונים תחפשנה" – איך אני יכול לתת להם תורה, והרי אין להם שום חשק לכסף? – אין להם עדיין את 'המנה'!

איך מתפעלים את 'המנוע'?

פשוט מאד. צריך שבכיס יהיה להם את 'המנה' ואז מיד הם כבר ירצו 'מאתים' – איך עושים את זה??? פשוט מאד – יא, **ב' דָּבָר נָא בְּאֶזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעֻתָּה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּגו'** – לא רק בגלל ההבטחה שלי לאברהם, אלא משום שאני הולך לתת להם את התורה! – ואם לא יהיה את ה' – "תבקשנה כסף וכמטמונים תחפשנה", לא תהיה לי דרך למשוך אותם אל התורה והמצוות!

"דָּבָר נָא בְּאֶזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעֻתָּה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב" – יוצאים כל א' עם תשעים חמורים לובים עמוסים מביזת מצרים; אומר הקב"ה: "כעת יש להם את 'המנה', בוא ונראה עכשיו אם הם ירצו את

מתי בנאדם נעשה נרקומן?! רק לאחר שהוא הכניס כבר את הסם לגופו; לפני שהוא הכניס, לא היתה לו את התאוה לסם;

אם יאמרו לך: "תשמע, אם תיקח את הסם הזה אתה תתחיל להיות בעננים" – אתה תיקח??? סביר להניח שלא. מתי תתחיל לצרוך את זה?! לאחר הפעם הראשונה שהשתמשת – מיד אתה כבר מכור לזה! – ולמה??? – כי טעמת מזה! כבר יש לך את 'המנה'! אם לא היה לך את 'המנה', לא היית רוצה 'מאתים'!

א"כ בשביל מה נתן הקב"ה את התאוה הזאת של "יש לי מנה רוצה מאתיים" – "אהב כסף לא ישבע כסף"?

בא שלמה המלך בספר משלי, ומגלה לנו את הסוד – ולמה נתן לנו הקב"ה את התאוה הזאת לכסף?! כדי שנעתיק אותה לקדושה וטהרה – לתורה ולמצוות! – שנאמר {משלי ב, ד} **אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה כֶּסֶף וְכִמְטֻמוֹנִים תַּחְפֹּשְׁנָה: {ה} אַז תִּבִּין יִרְאֶת ה' וְיָדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא!**

אומרת הגמרא {מסכת מכות י, א} – דרש רבי שמלאי: מאי דכתיב {דברים ד-מא} אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש] מדוע ציינה התורה שהוא מקום זריחת השמש? אמר לו הקב"ה למשה: הִזְרַח שֶׁמֶשׁ לְרוֹצְחִים ע"י הכנת צרכיהם כשהם בגלות. איכא דאמרי ויש אומרים שזו כוונת הפסוק: א"ל הקב"ה למשה: הִזְרַח שֶׁמֶשׁ לְרוֹצְחִים במעשה זה שהבדלת להם ערי מקלט, ויפה עשית. דרש רבי סימאי מאי דכתיב {קהלת ה-ט} אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה? אוהב כסף לא ישבע כסף דהיינו, אוהב מצוות לא ישבע מצוות; זה מכון למשה רבינו שהיה יודע שאין שלש הערים שבעבר הירדן קולטות. עד שלא נבחרו שלש הערים שבארץ כנען; ואמר אף על פי כן: "מצוה שבאה לידי אקיימנה", ולפיכך הבדיל את ערי המקלט שבעבר הירדן, אף שעדיין לא קלטו.

אומרים חז"ל {מסכת עירובין נד, א} – א"ל שמואל לרב יהודה: שיננא הרי אתה שנון וחרף חטוף ואכול חטוף ואישתי (ושתה) דעלמא דאזלינן מיניה שכן העולם הזה שאנו הולכים ממנו, כלומר, שאנו עתידים לעזבו כשנמות כהלולא דמי דומה הוא לחופה שהולכת מהר, שהיום הוא כאן, בהישג ידינו, ולמחר כשנעזבו איננו.

ישנו בנאדם שמגיע לחתונה בשעה 22⁰⁰. הוא ניגש למלצר ושואל אותו: "תגיד, יש משהו לאכול ???"

"כן, נשאר שניצל עם פיירה"

"תשמע תשמע, הקיבה שלי לא רגילה לזה; אני רגיל קודם לבורקס, אח"כ מוסקה ורק אח"כ תביא שניצל"

⁸ **ברוך שאמר:** ולמה נקרא שמו 'שניצל'?! שניצל מהחתונה של אתמול ©

{טו, כה} **וַיַּעַק אֶל ה' וַיֹּרְהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַח אֶל הַמַּיִם וְגו'** – ומה רצה לרמז לו בזה?

אומר הכלי יקר – **ויבואו מרתה וגו'**. הקרה ה' לפנייהם ענין מי מרה לחזור ולעשות בהם נסיון אם יהיו ראויין לקבלת התורה, כי כבר נחלקו רז"ל (מכילתא בשלח פר' א) במה שנאמר ויורהו ה' עץ, ו"א שהיה זית, ו"א שהיה ערבה, ו"א הרדופני, רשב"י אמר דבר מן התורה הראהו שנאמר (משלי ג' יח) עץ חיים היא, וביאור הענין שהתורה תחילתה מרה ונקראת תושיה שמתשת כחו של אדם, ורז"ל אמרו למה נמשלה התורה לזית מה זית זה תחילתו מר וסופו מתוק אף ד"ת כן, והמצות ג"כ לאו ליהנות נתנו, וכמ"ש ותגיד לבני ישראל דברים קשים כגידין, כי חולי הנפש כמו חולי הגוף כי כמו שרוב חולי הגוף דרכם להתרפאות ע"י לקיחת עשבים מרים ואם אין החולה מאמין אל הרופא ימאן לקבלם, כך בחולי הנפשות שהיו חולים ע"י קניית אמונות רעות שקנו במצרים, רצה הקב"ה לרפאותם ע"י קבלת התורה שנמשלה לזית כי ראשיתה מרה כזית, ויש לחוש פן ואולי יהרהרו ישראל בלבם לאמר איך יתכן לרפאות דבר מר בדבר מר, ע"כ הביאם ה' לידי נסיון והקרה לפנייהם ענין מי מרה שנמתקו בדבר מר, ובזה נסה אותם האלהים אם יאמינו שבכח אלהי עשה משה את הדבר הזה אז יאמינו גם כן שע"י התורה יומתק מרירות הנפש, ואם יאמרו שבכח איזו לחש עשה הדבר הזה לא יהיו ראויין לקבל התורה, לכך נאמר ויורהו ה' עץ, והיה לו לומר ויראהו אלא ויורהו היינו שלמדו דרך התורה, כמ"ש (משלי ד' ד) ויורני ויאמר לי יתמוך דברי לבך שמור מצותי וחייה. וצוה לו לקחת עץ להיות דוגמא ומשל אל התורה שנקראת עץ חיים, ולמ"ד שהיה זית אתי שפיר למשל על דברי תורה שתחילתה מרה, כזית זה שתחילתו מר וסופו מתוק, וע"ז נאמר שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו, ונסיון זה הוא אם יהיו ראויים לקבלת התורה.

ע"פ הדברים האלה, נוכל כעת להבין יסוד נפלא:

מיד לאחד מכן, לוקח הקב"ה את עם ישראל למקום שנקרא '**אֵילָמָה**' – ומה יש שמה?! – אומרת התורה: "**שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים**"

שאלנו, למה דוקא 'תמרים' – וכי אי אפשר אתרוגים או רימונים?! – התשובה פשוטה מאוד:

אומרת הגמרא {מסכת פסחים פז ב. פח. א} – **ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שעמוקה כשאל ... עולא אמר: כדי שיאכלו תמרים ויעסקו בתורה.**

אומר רש"י – **תמרים**. יש בבבל הרבה.

נשאלת השאלה – מה הקשר בין תמרים לתורה?

'המאתים' – מה עשה הקב"ה?! הכניס לפרעה לראש, שיעטר את הסוסים שלו בכסף, בזהב, ביהלומים ואבנים טובות, וכעת הוא דוהר עם הכל לעבר ים סוף – כולם טובעים, ואז הים מתחיל לפלוט את גופות המצרים והדולרים מתחילים לצוף – מה עושים ישראל באותה שעה?! מתחילים להעמיס! – קומה ועוד קומה ועוד קומה – בשביל מה אתם צריכים את כל הכסף הזה??? – "צריך לבדוק שהמנוע עובד!" ©

בדרך כלל שיש 'מנה' – רוצים 'מאתים'; כאן ביים סוף, היה להם 'מנה' – קפצו ישר לארבע מאות!

אומרים חז"ל {שיר השירים רבה, פרשה א, אות יא} – **תוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ. תוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, זוּ בִּזְת הֵי. עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף, זוּ בִּזְת מִצְרִים. כָּשֶׁם שֶׁהַפָּרֶשׁ בֵּין כֶּסֶף לְזָהָב, כֹּךְ יֵשׁ שִׁבְחַ מִּמּוֹן הַיָּם מִבִּזְת מִצְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טז, ז): וַתְּבֹאִי בַעֲדֵי עַדִּים, בַּעֲדֵי, זוּ בִּזְת מִצְרִים. עַדִּים, זוּ בִּזְת הַיָּם.**

אמר הקב"ה: "אם המנוע עובד על טורבו, כעת אפשר ללכת לקבלת התורה!" © – ולכן מיד נאמר {טו, כב} "**וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וְגו'**" – "קדימה, כמה כסף אתם צריכים עוד – לנו מפה!" –

המנוע התחיל לעבוד כל כך מהר, עד שהתאווה כבר השתלטה עליהם! – אמר להם הקב"ה: "רבותי! אם תישארו עם הצימאון לכסף, כשתגיעו למרה המים יהיו לכם מרים מאד! ואתם יודעים מה התוצאה שתגיע עם זה?! – **וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעַט** – מזה יגיע חטא העגל ומזה יגיעו כל העבירות והצרות!"

צריכים לקחת כעת את אותה השתוקקות לכסף – ומה לעשות איתה??? – אומר דוד המלך (תהילים סג, ב) "**צִמְאָה לָךְ נַפְשִׁי כִּמְהָ לָךְ בְּשָׂרִי בְּאָרֶץ צִיָּה וְעֵינֶי בְּלֵי מַיִם**" – את הצימאון הזה, צריכים להעביר לצימאון של תורה ולצימאון לדביקות בקב"ה!

הביא אותם הקב"ה למרה, ושם לא היה להם מים לשתות, שנאמר {טו, כב} **וַיִּלְכּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם;**

אומרים חז"ל {מכילתא דרבי ישמעאל, בשלח פרשה א} – **ולא מצאו מים; דורשי רשומות אמרו: לא מצאו דברי תורה שנמשלו למים, ומנין שנמשלו למים? שנאמר "הוי כל צמא לכו למים".**

אומרת התורה: "**שֵׁם שֶׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ**" – שם נתן להם מצוות! אמר להם הקב"ה: "כעת לאחר שאת התשוקה לכסף העברתם לתורה, אתם יכולים לקבל את המצוות!"

תגיד שירת הים בשמחה – אני מוחל לך על הקנס! – לא היית שר ורוקד משמחה? ודאי שכן! – אז למה כשאתה שר את שירת הים, אתה נראה כמו "קפאו תהמת בלב ים"? ☺

שאלתי פעם יהודי את השאלה הזו, אז הוא אמר לי: "תשמע, קמים בבוקר רבע שעה לפני התפילה – איך תהיה בשמחה? אתה עוד עצוב על זה שהתעוררת!" ☺

שבת שירה, זו השבת היחידה שקוראים את זה בתורה! לכן כהמלצה, הייתי אומר לכם לקום מוקדם וללמוד את הפרשה עם מפרשיה. מי שלא לומד את הפסוקים, לא יכול להבין מה כתוב וממילא הוא לא יתרגש כשיקרא אותם. אם היינו מבינים מה אנחנו אומרים, היינו קופצים משמחה!

סיפר פעם יהודי לא' האדמור"ם – "חסידים במקום מסוים, כאלה דבוקים בקב"ה, שכשהם אומרים שירת הים הם נכנסים כל כך עמוק לתוך השירה, עד שהם מרימים את המכנסיים כדי שלא ירטבו!"

אמר לו האדמו"ר: "שטויות... הם לא באמת דבוקים בקב"ה. כי אם הם היו כל כך דבוקים בו, לא היה אכפת להם שהמכנסיים שלהם ירטבו!" ☺

אומר הירושלמי {מסכת תענית פ"ד ה"ד} – **אמר רבי חנינא: קודם לארבעים שנה עד שלא גלו ישראל לבבל, נטעו תמרים בבבל כלומר, הכינו את המקום לכשיגיעו. ומדוע נטעו תמרים? על ידי שיהיו להוטים אחר מתיקה שהיא מרגלת הלשון לתורה** רצו שיהיה מיני מתיקה מזומנים להם שם כי מיני מתיקה מרגלת את הלשון לתורה, והכינו עצי תמר שיהיו עוסקים בתורה בהיותם בגלות.

המתיקות של התמר מושכת אותך לרצות לאכול עוד!

בשבוע הבא בע"ה, נתאסף כולנו לשולחן הט"ו בשבט. כל אחד ואחד נוהג לאכל משבעת המינים שנתברכה בהם ארץ ישראל. כמובן שיש לשים לב ולהיזהר מאד מהתולעים – ובעיקר בתאנים היבשות שהם בשריות לגמרי ואין לשתות אחריהם חלב ☺

כותב המשנה ברורה {הלכות ברכות, ס"י נ"א} – ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוחלין לו עוונותיו.

מי מאיתנו לא מחכה למחילת עוונות? זו המתנה הגדולה ביותר שיכולה להיות! אם היו הולכים לדון אותך מול שופט על קנס של 5000 שקל, והשופט היה אומר לך – "תשמע, אם

אף אחד לא מבין מה הוא אומר באמת. רובינו אומרים את זה מתוך רגילות ולכן לא אומרים את זה בשמחה. אדם שירגיש מה זה קירבת אלוקים – שירגיש מה באמת היה בשירת הים, יוכל לומר שירה בשמחה, ובזכות זה ימחלו עוונותינו ונזכה לגאולה השלימה ב"ב אמן ואמן !!!

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

בס"ד

פרשת בשלח – לידה מחודשת – שנת תשפ"א.

בנה מגדל בתוכה והושיב בתוכה שומר, כל מי שהיה עובר עליה היה משבחה – "תראה מזה, מקודם היה כאן חירייה ועכשיו נעשה כאן 'פארק אריק שרון' ©. עבר עליה אותו האיש שמכרה ראה אותה מלאה כל טוב, אמר אוי לי שכך מכרתי אוי לי שכך הוצאתי מידי – "שאני מכרתי אותה בגלל כל האשפה שהיתה בה, ותראה איך הוא הצמיח אותה!". כך היו ישראל במצרים גל של צרורות – בבחינה של ערימת אשפה, שנאמר (שיר השירים ד, יב): גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום, כיון שיצאו ממצרים נעשו פרדס רמונים, שנאמר: שלחך פרדס רמונים וגו' ... כל הימים שהיו הבריות רואים את ישראל היו משבחין אותן, ומי היה משבחן, בלעם הרשע, שנאמר (במדבר כד, ה ו): מה טבו אהליך יעקב, כנחלים נטיו. בלעם ראה אותן ותמה, פרעה ראה אותם שורות שורות כהנים ליום וישראלים, דגלים דגלים, התחיל צווח ואמר אוי לו לאותו האיש שכך הוציא מתחת ידו, לכן נאמר: ויהי בשלח פרעה.

באים חז"ל במדרש תנחומא, ומביאים משל מעניין מאד:

אומרים חז"ל {תנחומא ישן, בשלח, אות ו} – ויהי בשלח, מי קרא ווי? אמר ריש לקיש: המצרים קראו ווי, למה הדבר דומה לרופא שהיה במדינה, והיה אדם נפצע והיה מרפא אותו; נעשה חולה – מרפא אותו, כיון שיצא הרופא מן המדינה היו בני המדינה קוראין ווי, כך כשהיו ישראל במצרים, כשהיה

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת בשלח. שבת שירה.

פותחת הפרשה: {שמות יג, יז} ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה.

אומרת הגמרא {מסכת מגילה י, ב} – אמר רבי לוי ואיתימא ויש אומרים רבי יונתן: דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער.

נשאלת השאלה – אם ככה, איזה צער היה כאן בדיוק, שפותחת הפרשה במילים "ויהי בשלח פרעה"?

אומרים חז"ל, שכולם היו בצער: פרעה היה בצער, המצריים היו בצער, ישראל בצער, משה רבינו בצער והקב"ה בצער;

אומרים חז"ל {שמות רבה, פרשה כ, אות ה} – ויהי בשלח פרעה, הָדָא הוּא דְכְתִיב (שיר השירים ד, יג): שְׁלַחֲךָ פְּרִדְס רְמוֹנִים, אָמַר רַבִּי לִוִּי מִשָּׁל לְאַחַד שְׁהִיָּה לֹו שְׁדָה וְהִיָּה בָּה גַל שֶׁל צְרוּרוֹת [אשפה], עֵמֶד וּמִכְרָה לְאַחַר, עֵמֶד אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁקִּנְאָה, וְהַעֲבִיר אוֹתוֹ הַגַּל מִתּוֹכָהּ וּמִצָּא תַּחְתָּיו מִיָּם חַיִּים, נִטְעָה גִפְנִים עֲשָׂאָה שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, נִטַּע בָּה כָּל מִיָּנִי בְּשָׁמִים, נִטַּע בָּה רְמוֹנִים הַעֲמִידָה עַל קִנִּים,

או יכוין הכתוב לומר תשובת משה אל פרעה כשקרא לו כי ענהו ואמר לו לילה ואין אני יכול לצאת לדבר עמך כי צוה ה' (פסוק כב) לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, ואמר פרעה **קומו צאו** וגו' פירוש עשאו בני חורין לעצמן, ואולי שרמז בתיבת **קומו** לשון התקוממות ונשיאות ראש על דרך מה שדרשו רבותינו ז"ל (ב"ר פנ"ח) בפ' (בראשית כג) ויקם שדה עפרון, וחשב כי בזה תקל המכה מעליו כשיגמור הדבר מצידו לשלחם הגם שיבא העיכוב מהם אין עליו אשמת דבר:

עוד ירמוז באומרו **קומו צאו** כי לצד שלא היו רוצים לצאת אליו קראם לקום כי חשב שאינם רוצים לקום ממטתם לבוא אצלו ואמר כי קריאתו להם הוא להנאתם שאומר להם צאו וגו'. ולדרך זה טעם אומרו לילה, הקדים הכתוב לומר טעם שלא יצאו לקראתו תיכף ומיד וה' צוה על כבוד המלכות לזה הקדים סיבה אשר סבבה עכבתם מצאת ואמר לילה וזו סיבה שלא קמו ויצאו אצלו כי ה' צוה לא תצאו איש מפתח ביתו וגו'.

למדנו מכאן, שפרעה הלך והתחנן למשה ואהרן שיצאו ממצרים. ואומר לנו **האור החיים הקדוש**, אמר להם פרעה: "לא משנה אם אתם יכולים לצאת או לא, מבחינתי אני כבר שחררתי אתכם. אני את שלי כבר עשיתי!" – ולכן אמר להם "**קומו צאו מתוך עמי**" – גם כשידע שנאסר עליהם לצאת מפתח ביתם עד בוקר.

בא האור החיים הקדוש, ומסביר את לשון הפסוק **וַיְהִי בַשָּׁלַח פְּרַעֲה אֶת הָעָם וְגו'**:

כותב **האור החיים הקדוש** – **וַיְהִי בַשָּׁלַח וְגו'**. צריך לדעת למה אמר לשון צער במקום גילה ורנן. עוד למה כינה הענין בפרעה ולא באדון המעשים כי הוא המוציא אותנו מארץ מצרים. אכן הכתוב יגיד הסיבה שגרמה כל הצער שנצטערו ישראל ברדיפת פרעה, ואמר תדע סיבת הדבר לצד שלא הוציא ד' את ישראל שלא לרצונו של פרעה, כפה אותו עד שנתרצה ושלחם ואמר להם קומו צאו מזה חשב מחשבות לרדוף אחריהם כאשר אבאר בעזרת השם, ובזה גרם צער לישראל, וגם לעצמו גרם איבוד לו ולאומתו. וצא ולמד כי הקב"ה יקפיד על כליו הנבראים כמובא בדבריהם ז"ל (מגילה י'): מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. וכנגד כל זה אמר הכתוב ויהי לשון צער, ומי גרם כל צער זה בשלח פרעה, שאם היה ה' מוציאם שלא לרצונו הגם שלא היה חפץ לשלחם לא היה לו מקום לרדוף, אלא עינו הטעתו שהיה הדבר תלוי בו ולזה חשב לשוב לקחתם. ואומר **ולא נחם** בוא"ו בתחלת הודעת ענין, יכוין תוס' על הגדת צער הקודם הרמוז בתיבת ויהי כנזכר:

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (זהר ח"ב מ"ה): כי כל מקום שיכנה ישראל בשם עם ירמוז על ערב רב, ולזה תמצא בענין זה לפעמים מזכיר שמם העם ולפעמים מזכיר בני ישראל

המכה באת על המצרים היו באים אצל משה ומבקשים ממנו, והוא מתפלל ומרפא את המכה, כשיצאו ישראל ממצרים, באותה שעה אמרו המצרים: ווי ששילח פרעה את העם.

בא המדרש רבה, ומביא דעה נוספת – מי אמר 'ווי'?

אומר המדרש {שמות רבה, פרשה כ, אות ח} – **וַיְהִי בַשָּׁלַח פְּרַעֲה, מִי אָמַר וַי, מִשֵּׁה אָמַר וַי, מִשָּׁל לְאַחַד שְׁנַעֲשֵׂה לְבָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שׁוֹשְׁבִין וְהִיא רֹאֶה בְּמַזְל שֶׁהוּא מוֹצִיָּא מִבֵּית אָבִיהָ וְאִינוּ בָּא עִמָּה לְבֵית הַחֵתָן לְחַפְתָּהּ, הַתְּחִיל בּוֹכָה, אָמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי מָה אַתָּה בּוֹכָה, אָמַר לָהֶם בּוֹכָה אֲנִי שְׁנִתְּיָגְעִי לְהוֹצִיָּא וְאִינוּ בָּא עִמָּה לְחַפְתָּהּ. כֵּךְ אָמַר מִשֵּׁה, צוּעֵק אֲנִי שְׁנִתְּיָגְעִי לְהוֹצִיָּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְאִינוּ נִכְנָס עִמָּהּ לְאַרְץ, לָכֵן: וַיְהִי בַשָּׁלַח.**

כותב **הכתב סופר** – **נ"ל** הנה חטא משה רבינו ע"ה במי מריבה ואלו הלכו דרך ארץ פלישתים ולא במדבר לא היו צריכים לבאר ולא חטא משה אלא ע"י שלא נחם אלקים דרך ארץ פלישתים ע"ז לא נכנס לארץ ולכן עתה צווח "ווי" שלא יכניסם לארץ.

פירוש הדבר, זה שהעביר הקב"ה את בני ישראל דרך ים סוף ולא דרך ארץ פלישתים, אילץ אותם להגיע למדבר, ושם במקום לדבר אל הסלע, הכה משה רבינו את הסלע וכתוצאה מכך נשארו עם ישראל במדבר ארבעים שנה ועל משה רבינו נגזר שלא להיכנס לארץ ולמות במדבר.

מהדברים האלה, הייתי רוצה לגשת לביאור הדברים ע"פ תורתו ומשנתו של האור החיים הקדוש:

אומרת התורה בפרשת בא: {יב, ל} **וַיָּקָם פְּרַעֲה לִילָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אִשָּׁר אֵין שֵׁם מֵת: {לא} וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לִילָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת ה' כְּדִבְרֵכֶם.**

אומר רש"י – **ויקרא למשה ולאהרן לילה**. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי.

אומר האור החיים הקדוש – **ויקרא למשה וגו' לילה**. טעם אומרו פעם ב' **לילה**. אולי להיות כי חש פרעה בקריאתו למשה שלא יצא לקראתו מחשש גזירתו שאמר לו (לעיל י כח) אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות ואם כן יחוש לבל יעליל עליו, לזה אמר בקריאתו לילה פירוש אין זה מתנאי הגזירה כי הוא לא אמר אלא ביום ולא בלילה וזמן זה לילה הוא. או לצד שלא יראה פניו הוא אומר כי הוא לילה ואין כאן טענת אל תוסף ראות פני כי הוא במחשך לא יראו איש את וגו':

שווה כלום – ולכן רדף אחריהם פרעה, כדי להציל את כבודו שלא יוצר מצב כזה שיאמרו שהעם הצליח לברוח ממנו.

סיבה נוספת למרדף של פרעה;

כותב הרמב"ן – וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם. בעבור שפחד פרעה מהם במכת הבכורות ובקש מהם וברכתם גם אותי (לעיל יב לב), לא היה בלבו לרדוף אחריהם אפילו אם יברחו, אלא שיעשה משה בהם כרצונו, ועל כן הוצרך לומר כי הוא יחזק את לבו לרדוף אחריהם. **ולמטה** (פסוק יז) אמר פעם אחרת הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם, כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו איך ימלאם לבם לבא אחריהם להרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שגעון להם, אבל סכל עצתם וחזק את לבם ליכנס בים.

הסבר נוסף – מדוע רדף אחריהם פרעה, מסביר הכלי יקר;

אומרת התורה: {יד, א} וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: {ב} דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדַּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בָעַל צֶפֶן נֶכְחוּ תַחֲנוּ עַל הַיָּם ... {שם י} וּפְרַעֲהַ הַקָּרִיב וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'.

נשאלת השאלה – מה פירוש "ופרעה הקריב"?

אומר המדרש {שמות רבה, פרשה כא, אות ה} – ומהו ופרעה הקריב, אלא שהקריב את ישראל לתשובה שעשו. אמר רבי ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאן צומות ותפלות, למה, שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן, נתיראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו, שנקאמר (שמות יד, י): ויצעקו בני ישראל אל ה'.

כותב האזנים לתורה – ופרעה הקריב. מכיון שלא נאמר את מי הקריב, רבו הפירושים: י"א הקריב את עצמו וי"א הקריב את בני ישראל לתשובה. והנכון בעיני פירוש המכילתא, שהקריב קרבנות לבעל צפן (אחרי שראה בעיניו, שהוא נשאר מכל אלילי מצרים) – להצלת המלחמה. ובזה א"ל מה שיש לתמוה בזה, שלא שמעו בני ישראל את קול המחנה הגדול של מצרים, קול רכב ופרשים, קול מדהרות אביריו, עד שנשאו עיניהם ורק אז ראו: "הנה מצרים נסע אחריהם"?! אלא ששקטה המחנה לפני בעל צפן להשתחות כולם לאליל הנשאר והמעכב את יציאת בני ישראל ממצרים. ולפיכך לא הרגישו במחנה עד שנשאו עיניהם וראו.

בשעה שיצאו ישראל ממצרים, הם לקחו 'בהשאלה' כלי כסף וכלי זהב מהמצרים, כמ"ש {ג, כב} וּשְׁאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכָּנֶתָּה וּמִגֶּרֶת בֵּיתָה כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלִי זָהָב וּשְׁמֹלֹת וְגו',

דכתיב וחמושים עלו בני ישראל וגו' הרי זה מראה באצבע כי העם לא מבני ישראל המה. ואמרו ז"ל (שמות רבה פמ"ב) כי השחתת ישראל במדבר זה הוא סיבתו, הם אמרו נתנה ראש וגו', הם אמרו עשה לנו וגו', וזה הוא אומרו ויהי צער גדול לשונאיהם של ישראל **בשלח פרעה את העם** פירוש ערב רב ששלחם פרעה לא ה' ברוך הוא הוציאם כי לא בא אליהם לקחת לו אלא גוי גדול נחלתו יתברך אלא פרעה שלחם, וטעמו היה לכופ את ישראל לשוב מצרים, והם מצאו מקום להדבק בישראל וסובב בתכליתם צער לישראל כנזכר. ולדרך זה ידוייק על נכון אומרו ולא נחם אליהם כי **קרוב הוא** פירוש קרוב הוא לרמוז העם מקרוב בא ואין לו חוזק בקדושה. או קרוב הוא להרשיע ויסובב רעה גם לישראל והרעה היא כי אמר וגו' פן ינחם בראותם, וידוייק על נכון אומרו **ולא נחם** בתוס' וא"ו בתחלת ענין לומר כי זה נוסף על כמה צער שגרמו להם הרמוז בתיבת ויהי וגו' ועוד להם ולא נחם.

אם ככה, נוכל להבין – מה שנאמר {במדבר כג, כב} **אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם** – הכוונה להקב"ה בכבודו ובעצמו שהוציא את ישראל ממצרים. ומה שנאמר **וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעֲהַ אֶת הָעָם** – הכוונה לפרעה שדחף את הערב רב להידבק בעם ישראל, שעשו צרות רבות לעם ישראל.

כותב השפתי כהן – ויהי בשלח פרעה את העם וגו'. כל מקום שנאמר 'עם' הוא על ערב רב, והענין הוא כמו שאמרנו על פסוק "ויקרא אל משה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי", שאמר להם וצוה אותם שלא יקחו עמהם שום אדם, וזהו אומרו "גם אתם גם בני ישראל", בני ישראל לבד, והמצרים כדי לשלחם לישראל מהרו בשלוח ערב רב כדי שימהרו ישראל, וזהו "ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם", שנתחזקו על פרעה ואמרו לו שהם יהיו שומרים אותם שלא יברחו ויחזירו למצרים אחר שלושה ימים ונתן רשות שילכו על זה התנאי, כששמע שנתערבו עם ישראל ואתגזרו התחיל לצעוק וי שיצאו מידו כל כך עם מתחת ידו, שלא נודע מלכותו בעולם אלא אחר שבאו משבעים אומות למצרים שנאמר {בראשית מא, נז} וכל הארץ באו מצרימה, ועתה כשיצאו ירד מגדולתו והיה צועק וי, לזה "ויהפך לבב פרעה אל העם", בשביל העם ולא בשביל ישראל, שלא ניכר מעלתו של פרעה אלא בהם שהיו משבעים אומות ומלך עליהם, ועתה שהלכו להם נראה שירד מגדולתו, לזה "וירדוף אחרי בני ישראל". עוד אמר "וי" על אותה שעה שנתערבו עמהם ערב רב, שהם היו סיבת כל הרעות שבאו על ישראל.

פירוש הדבר, פרעה הצטייר בעולם כמעצמה עולמית – ממתי זה קרה? משבע שנות הרעב, כאשר כולם באו לשבור אוכל במצרים – אז התברר שהוא מעצמה עולמית, וממילא כולם שיחרו לפתחו. כעת התברר שהערב רב ברחו ממצרים – משמע, שזה היה זלזול בכוחו של פרעה כאילו הוא לא

ועוד, בכל בוקר אנחנו אומרים בשירת הים: {טו, יז} **תבאמו ותטעמו בהר נחלתך**, וברש"י: נתבא משה, שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר 'תביאנו' ע"כ. ולכאורה, למה ניתנה נבואה זו בפיהם כעת על הים¹⁰?

כדי לבאר את הדברים, נצטרך לחזור אחורה לפרשת שמות;

בפרשת שמות, מתחילה הגזירה של "כל הבן הילוד היארה תשליכהו"; בתחילה, היתה גזירה של {א, טז} **וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אותו ואם בת הוא וחתה**. לאחר מכן היתה גזירה לזרוק את הילדים למים, ומאוחר יותר היתה הגזירה של "כל הבן הילוד היארה תשליכהו" – כולל המצריים וכולל העברים – ולמה?

אומר רש"י – **לכל עמו**. אף עליהם גזר. יום שנלד משה אמרו לו אצטגנינו היום נולד מושיען, ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה.

וכמה זמן נמשכה אותה גזירה?

כתוב בחז"ל, שבאותו היום שהוכנס משה רבינו לתוך היאור – כעבור שלשה חדשים משנולד, ביום ז' בסיון¹¹, אמרו איצטגניני פרעה: "היום נזרק מושיען של ישראל למים!" – ולכן שמו אותו דוקא בתיבץ עצי **גמא** ולא מתיבה העשויה מעץ אלון או עץ ארז?

אומר האלשיך הקדוש – ואפשר אמרה בלבה, אם אעשה תבת עץ זולת גמא ירגישו באצטגנינותם, כי אינו במים כי יש הפסק. על כן עשתה תבת גמא הגדל במים, שלמה שגדילתו במים אינו חוצץ, ואין הנתון בתוכו נראה כמי שיש הפסק בינו אל המים¹².

אומר הספר נתיבות דעת, ולכן כשהביאה בתיה בת פרעה את משה הביתה, לפרעה לא היו כלפיה שום טענות; לכאורה, הוא היה צריך לבוא אליה בטענה – "אני גזרתי 'כל הבן הילוד היארה תשליכהו' ואת מביאה לי אותם הביתה?!" – אבל באותו היום באו איצטגניני פרעה ואמרו לו: "זהו, ניגמר הסיפור – מושיען של ישראל כבר לא קיים!" – ולכן

ואומרת התורה: {יב, לו} **וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וינצלו את מצרים** – משמע, שהם לקחו את הדברים בהשאלה; פעמים שאדם לוקח דברים בהשאלה, הוא מחזיר אותם לאחר תקופה מסוימת;

אמר פעם איזה בדחן אחד, שיש לו ראייה שהמנהג יותר חזק מן הדין – למה? כי הדין הוא, שא' שלוקח הלוואה צריך להחזיר. אבל המנהג הוא שלא מחזירים ☺ ☺ ☺

אומר הכלי יקר – **לפני בעל צפון**. הוא נשאר מכל אלהי מצרים כו', ויש לנו ליתן טעם למה נשארה זו יותר משאר אלהות, ונראה מזה שהיו להן הרבה עבודה זרות שעבדו להרבה מזלות כי כל מזל יש לו כח והשפעה על איזו ענין מיוחד, ובעל צפון היינו הע"ז אשר חשבו כי ממנו יושפע להם זהב ורוב פנינים כמ"ש (איוב לז, כב) מצפון זהב יאתה, והשאייר הקב"ה דווקא ע"ז זו להטעותם שיאמרו שע"ז זו תתבע עלבונם על מה שנטלו ישראל ממונם שלא כדין, כי בכל שאר המכות הצדיק פרעה את הדין עליו לומר שבדין באו עליו ובדין לקו גם שרי מעלה שלהם, אבל הממון חשב פרעה שלא בצדק ולא במשפט נטלו ישראל ממונם ע"כ נשאר בעל צפון שיאמרו קשה יראתם ויתבע מן ישראל ממונם שהשאלום, וז"ש ויהפך לבב פרעה וגו' פירש"י בשביל ממונם שהשאלום, ומה שאמרו כי שלחנו את ישראל מעבדנו לפי שכל מה שקנה עבד קנה רבו ועיקר דבריו היה בעבור הממון, ותלה פרעה דבריו במה שראה שנשאר בעל צפון מכל אלהי מצרים.

פירוש הדבר, באותו רגע שהשאלו ישראל כלי כסף וכלי זהב ויצאו ממצרים, פתאום ראה פרעה שהם בורחים ואמר: "רגע! ומה עם מה שהשאלתם – תחזירו את הכל מיד!". אבל באותו רגע שהוא ראה שהע"ז של בעל צפון נשארה⁹, אמר: "אם זה נשאר, אפשר כעת לרדוף אחריהם להחזיר את הכסף בחזרה!" – ולכן רדף אחריהם, על מנת להחזיר את הכלי כסף וכלי זהב שהשאלו ישראל ממצרים.

בא הספר שמן ראש ומביא רעיון נפלא;

אומר דוד המלך בתהילים: {קו, ז} **אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וימרו על ים סוף**.

שואל השמן ראש – **וצריך** ביאור דהא אף המצריים הודו ואמרו אצבע אלקים הוא, ואין יתכן לומר על בני ישראל שלא **השכילו נפלאותיך**, ועוד, איזה השכלה צריכה לדבר גלוי שלא כדרך הטבע. גם מה שסיים שם, וימרו על ים סוף, הא מצינו להיפוך דכתיב {שמות יד, לא} ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ולמה הזכיר חלק הגנאי?

⁹ **ברוך שאמר**: הוא הע"ז שהיתה ממונה על הממון.

¹⁰ **ברוך שאמר**: שמשה רבינו לא יכנס לארץ ישראל.

¹¹ **ברוך שאמר**: שנולד בז' אדר.

¹² **ברוך שאמר**: פירוש, אם היא היתה שמה אותו בתיבה מעץ, האצטגנינים היו רואים שיש הבדל בין התינוק למים, לכן היא עשתה דוקא תבת גמא שגדל במים וכך לא הבחינו האצטגנינים בתינוק – מה שנקרא 'לשבש את הרדאר' ☺

של ישראל ללקות על המים, מזה חששו מאד, ורבו עם משה לאמור, "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר".

אבל באמת לא כיוונו יפה, כי לא על מים אלו עתיד ללקות משה, אלא על חטא של מי מריבה, אחר ארבעים שנה במדבר. ולכן נאמר שם, "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם" (במדבר כ, יג), וברש"י הם הנזכרים במקום אחר, את אלו ראו אצטגניני פרעה, שמושיען של ישראל לוקה במים (סנהדרין קא; ע"ש. ולפי מה שנתבאר יש לומר, דהכתוב מרמז על המים של ים סוף, שרבו אז בני ישראל את ה', שהוציאם ממצרים להמית אותם על המים, וימרו על ים בים סוף, וזהו שאמר על ללקות על המים, וימרו על ים בים סוף, וזהו שאמר על המים של הסלע שהכה משה, המה מי מריבה שעל הים, אשר רבו בני ישראל אז את ה', ובסופו ויקדש בם, מהמים אז נתקדש שם שמים בניסי הים, ולא נלקה מושיען, אבל במים אלו נלקה, וזהו המים שראו אצטגניני פרעה.

ונראה דזהו שאמרו משה ובני ישראל בשירת הים, {טו, יז} **תבאמו ותטעמו בהר נחלתך**, וברש"י נתבא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר 'תביאנו'. ולכאורה למה ניתנה נבואה זו בפניהם כעת על הים. אך בהיות שהם היו חוששים מתחלה שיהא נלקה על מי ים סוף, ובסופו ראו שעברו בתוך הים ביבשה, וניער פרעה וחילו בים סוף ולא נלקה מושיען של ישראל אז, ועל כרחך שסופו ללקות במים אחרים, שבשבילו לא יכנס לארץ – וזהו שאמר משה לישראל, אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם 'היום' יד, יג, והיינו כי היום תהיה ישועה על המים, אבל יש מחר לאחר זמן, שאז אנו נלקים על המים, בחטא של מי מריבה, ולא על המים שאנו עומדים כעת אצלו אנו נלקים.

מהדברים האלה, הייתי רוצה לעבור ולדבר דוקא על פורים ולקשר אותו לשירת הים:

נשאלת השאלה – באיזה תאריך הגיע עם ישראל לים סוף?
התשובה היא – כ' בניסן¹³.

אומרת התורה: {יד, י} **ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'.**

אומר רש"י – ויצעקו. תפשו אמנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית יט כז) אל המקום אשר עמד שם, ביצחק (שם כד סג) לשוח בשדה, ביעקב (שם כח יא) ויפגע במקום.

היה אפשר להביא את משה רבינו לארמון פרעה בלי שום חשש!

יוצא א"כ, שהגזירה היתה שלשה חדשים. באו אצטגניני פרעה ואמרו לו שמושיען של ישראל נולד בז' באדר והוא יקבל מכות על המים כו' כו' הכל הם ידעו חוץ מדבר א' – האם מושיען של ישראל יולד מצרי או עברי – ולמה דוקא את זה הם לא ידעו?

אומרים המפרשים, כי הוא נולד מיוכבד, אבל מי שגדלה אותו היתה בתיה בת פרעה – היה להם 'באג באצטגנינות' – מצד א' הוא נולד אצל יוכבד, ומצד שני אחרי שנתיים הוא עבר לגור אצל פרעה ©

אם אמרנו שמשה הושלך למים בגיל שלשה חודשים, משמע שהוא עדיין לא היה מושיען של ישראל. אז הוא רק היה מועמד להיות מושיען של ישראל. רק בגיל 80 הוא היה בגדר של מושיען של ישראל. אבל האצטגנינים פענחו את זה כך, שעתידי מושיען של ישראל ללקות על המים ולכן זורקים את כולם למים.

למעשה, כשמגיע משה רבינו בחלוף שמונים שנה למצרים לגאול את ישראל, הוא מגיע בפני פרעה ואומר לו: "שלום עליכם פרעה, זוכר אותי?! אני מושיען של ישראל – באתי לגאול אותם!" – באותו הרגע, התברר למפרע שכל מה שאמרו החרטומים שמושיען של ישראל מת – לא נכון! כעת התברר לפרעה, שמושיען של ישראל גדל על ברכיו – אצלו בארמון! – אז מתי הוא ילקה על המים!?

אומר השמן ראש, כעת חזרו האצטגנינים לפרעה ואמרו לו: "יש עדכון במוטציה החדשה של האצטגנינות" ©
"מה העדכון???"

"תשמע, אז הוא עדיין לא היה מושיען של ישראל. היתה לנו טעות בהבנה; עכשיו הוא מושיען של ישראל ועכשיו הוא בא לגאול אותם – ועכשיו הוא ילקה על המים!" – ואיך הוא ילקה?! פשוט מאד. עם ישראל לא יצא דרך ארץ פלישתים, אלא דרך ים סוף; הגיעו לים – ים מקדימה ומצרים מאחורה – "אם אתה עכשיו תרדוף אחריהם, משה יקפוץ לתוך המים; שחייה הוא לא למד, ולכן הוא יטבע במים וימות!" – וזה מה שהמריץ את פרעה לרדוף אחריהם;

כותב הספר **שמן ראש – והנה** גם ישראל ידעו מאצטגנינות זו, שהיה מפורסם בכל מצרים, שהרי גם על הבן הילוד למצרים גזר ביום ההוא כן, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ולכן כאשר ראו בני ישראל כי מצרים נוסע אחריהם, וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', שנתייראו כאשר ראו עצמם אז חונים על הים, והרי מושיען עתיד ללקות על המים – ונראה דזהו שאמר הכתוב {תהלים קו, ז} אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וגו', וימרו על ים בים סוף, שיש בזה כפל לשון 'על ים בים סוף', אך הכתוב מודיענו ס'בת הדבר שהמרו את ה' בים סוף, וימרו 'על ים', אודות הדבר שהם עומדים על ים, ועתידי מושיען

¹³ **ברוך שאמר:** שכ"א בניסן זה שביעי של פסח.

קפץ נחשון בן עמינדב נשיא שבט יהודה, **וירד לים תחילה, שנאמר {הושע יב-א} סבבני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל**, כלומר אפרים וישראל היו מכחשים באמונתם בה', שיראים היו לסמוך על הבטחתו, ואילו יהודה עדיין החזיק באמונתו וירד לים עם בטחונו בה' (עוד רד עם אל). **ועליו ועל נחשון בן עמינדב, מפרש בקבלה** בספרי הכתובים שהתפלל באותה שעה **{תהילים סט-ב} הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש. טבעתי בין מצולה ואין מעמד וגו' ...**

במדרש מובא, שנחשון בן עמינדב לא נכנס בבית אחת אל הים, אלא נכנס לאט לאט עד שהגיעו המים לאפו ואז צעק **{תהילים סט, ב} הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש – ובאותה שעה נבקע הים!**

אמר ר' ראובן קרלנשטיין זצ"ל, זה בדיוק מה שאמרו חז"ל "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף"; נחשון בן עמינדב נכנס למים. בהתחלה עד הרגליים – אח"כ קצת יותר גבוה – אח"כ עוד קצת יותר גבוה וכו' וכו' עד שהגיעו לו המים עד הגרון. מה עושה אדם באופן אוטומטי במצב כזה? מנסה לעמוד על קצות האצבעות. מה היה קורה, אם נחשון בן עמינדב היה יודע שברגע שהמים יגיעו לו לאף הים יבקע? סביר להניח שהוא היה מכניס את ראשו ישר לתוך המים! – וזה כוונת חז"ל "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף"; ככה זה כל אחד שמגיע לשידוכים, ככל שהוא נכנס יותר עמוק, הוא מרים את האף שלו יותר גבוה – הדרישות שלו רק עולות ועולות – תוריד את האף ותראה איך אתה מתחתן ברגע!

נשאלת השאלה – ע"פ שיטת ר' מאיר, מה פתאום בנימין קפץ ולא זבולון?

כתוב בחז"ל, שבשעה שארוננו של יוסף הגיע לים סוף, חזר הים לאחוריו, שנאמר {תהילים קיד, ג} **הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יָסֹב לְאַחֹר**.

נשאלת השאלה – ולמה שיחזור הים לאחוריו?!

אומרים חז"ל – נס מפני ארוננו של נס.

היות ובשעה שיוסף הגיע לבית אשת פוטיפר, נאמר בתורה (לט, יב) **וַיָּנֹס וַיֵּצֵא הַחוּצָה**, לכן ברגע שהים רואה את ארוננו של יוסף – הוא נס אחורה!

אומר בעל **צרור המור**, ברגע שניסתה אשת פוטיפר לתפוס את יוסף, הוא ברח עד היאור ואמר: "אם היא באה אחרי – אני קופץ ליאור ומתאבד!" – ולכן המים כבר הכירו את יוסף, ז"ש **"הַיָּם רָאָה"** ולכן **"וַיָּנֹס"**.

אומר שלמה המלך: {שיר"ש ב, יד} **יוֹנְתִי בְּחִגְי הַסֵּלַע בְּסֶתֶר הַמְּדִרְגָּה הָרְאִינִי אֶת מְרַאֲיִי הַשְּׁמִיעִנִי אֶת קוֹלְךָ כִּי קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרַאֲיִךְ נָאוֹה**.

אומר רש"י – **יונתי בחגי הסלע**. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה; תכנס לפניו הרי הנחש תצא לחוץ הרי הנץ אמר לה הקב"ה הראיני את מראיך – את כשרון פעלתך למי את פונה בעת צרה.

א"כ, כל זה קרה ביום כ' לחודש ניסן.

{שם טו} **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּצַּעֲק אֵלַי דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ**.

אומר רש"י – מה תצעק אלי. למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקדוש ברוך הוא לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונים בצרה.

אומרים חז"ל {מכילתא דרבי ישמעאל, בשלח פ"ב} – ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת ליפול אל הים, ואחת אומרת לשוב למצרים ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן ואחת אומרת נצווה כנגדן. זאת שאמרה ליפול אל הים, נאמר להם **"התיצבו וראו את ישועת ה'"**, זו שאמרה לשוב למצרים נאמר להם **"כי אשר ראיתם את מצרים"**, זו שאמרה נעשה מלחמה כנגדן נאמר להם **"ה' ילחם לכם"**, זו שאמרה נצווה כנגדן נאמר להם **"ואתם תחרישון"**.

אומרת הגמרא {מסכת סוטה לו, ב – לז, א} – היה ר' מאיר אומר: כשעמדו ישראל על הים והים טרם נקרע וציוה הקב"ה "ויסעו", היו השבטים מנצחים (מתווכחים) זה עם זה; זה אומר "אני יורד תחלה לים" כדבר ה'" וזה אומר: אני יורד תחלה לים כדבר ה'". קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר {תהילים סח-כח} **שם בנימין צעיר רודם**. ויש לדרוש: **אל תקרי** אל תקרא את המלה **'רודם'**, אלא דרוש וקרא בה **"רד ים"**, ונמצא הכתוב רומז שבנימין, צעיר השבטים, ירד לים תחילה. והיו שרי שבט יהודה רוגמים אותם, שנאמר בהמשך אותו כתוב {תהילים סח-כח} **שרי יהודה רגמתם. לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה** אכסניא לשכינה, שבת קדשי הקדשים בנוי בחלקו, וכפי שנאמר בברכת משה לבנימין {דברים לג-ב} **ובין כתפיו שכן. אמר לו רבי יהודה** לר' מאיר: **לא כך היה מעשה אלא**, היו השבטים מתנצחים זה עם זה כך שזה אומר: **"אין אני יורד תחילה לים"** וזה אומר: **"אין אני יורד תחילה לים"** שהיו מחוסרי אמונה בהבטחת ה'.

עולים על הדורות הראשונים בלימוד התורה, ואף על פי כן אילו **רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה** כשהיה חולץ נעל אחד משום עינו להשתתף בצער הציבור על עצירת הגשמים **אתי מטרא** בא הגשם מיד; **ואנן קא מצערינן נפשינ ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן** ואנחנו מצערים עצמנו וזועקים בתפילה ואין משגיח בנו, שאין אנו נענים. ונשאלת השאלה במה אנו שונים מדורות ראשונים? **אמר ליה אביי לרב פפא: קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם** הראשונים היו מוסרים את נפשם על קדושת השם, ואילו **אנן לא מסרינן נפשינ אקדושת השם** ולכן אין אנחנו זוכים לנסים ...

פירוש הדבר, אמר בנימין ליהודה: "אתה רוצה נס? בוא ותקפוץ למים ואפילו במחיר של מוות!" – וזהו הויכוח שהיה בין 'שני בניו של המלך'; מתי מלך מתעורר בבוקר? בדר"כ בתשע בבוקר¹⁵ - להנהגה הזאת קוראים 'טבע', כי זה טבעו של מלך – לקום בתשע בבוקר! אבל כאשר המלך מבקש מהבן שלו להעיר אותו בשעה 6 בבוקר, פירוש הדבר שהוא מבקש ממנו לעשות משהו שהוא מעל לגדר הטבע!

אומר הנצי"ב מוולוז'ין {ברכת הנצי"ב בשלח פרשה ה} – נחלקו שבטי יהודה ובנימין. דעת שבט יהודה שכבוד ה' להמעט הנס ככל האפשר "שיהיה ההשגחה בעת קריעת ים סוף בדרך הטבע". דעת שבט בנימין שכבוד ה' בהופעת נס גלוי, על כן קפץ לים טרם נתייבש והים נקרע פתאום ונתגלתה הנהגה אלוהית בחינת תפארת.

היות ובנימין בחר בהנהגת הנס, אמר לו הקב"ה: "אתה תקבל שבחלקך יבנה בית המקדש – שכל כולו ניסים!", ויהודה שבחר ללכת בדרך הטבע, זכה למלכות; מלכות מתנהגת בדרך הטבע – יוצאת למלחמה, גובה מיסים וכד'.

מהדברים האלה, נוכל לגשת ללמוד יסוד נפלא:

כותב הטור {סימן תכ"ח – הלכות ראש חודש} – **סימן לקביעות המועדים:** א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"פ. **פירוש ביום ראשון של פסח יהיה לעולם תשעה באב.** ביום ב' של פסח יחול חג השבועות. ביום ג' דפסח בו יחול ראש השנה, ביום ד' דפסח בו יחול קריאת התורה – **פירוש שמחת תורה.** ביום ה' דפסח יחול בו צום כפור. ביום ו' דפסח יחול פורים שעבר של השנה החולפת.

מה הקשר בין א' דפסח לתשעה באב? מדרש מפורש;

אומרים חז"ל {איכה רבה, פתיחה לאיכה, אות יח} – **רבי אבין פתח: השביעיני במרוצים, גלילי הפסח של יום טוב הראשון, הרוני לענה, בתשעה באב, ממה שהשביעיני**

¹⁵ **ברוך שאמר:** בדור שלנו התרבו להם ה'בני – בני מלכים – אפשר לראות אותם כל יום ב' – 12 בצהריים קוראים קריאת שמע

אומר א' המפרשים על מסכת סוטה, כשהגיעו בני ישראל לפני הים עם ארונו של יוסף, אמר בנימין: "אני קשור לארונו של יוסף יותר מכולכם פה!" – ולמה? – "כי הוא אחי מאותה האמא!". מצד שני בא יהודה וטען: "אמנם את אחיו מאותה האמא, אבל אני מלך – ומלך הוא הראשון לכל דבר!".

בא הנצי"ב מוולוז'ין בפרשת וזאת הברכה על הפס' {דברים לג, יב} **ובין כתפיו שכן**, ודן במחלוקת שהיתה בין בנימין ליהודה;

היתה מחלוקת עקרונית בין יהודה לבנימין; ישנן שתי הנהגות של הקב"ה: הא' 'הנהגת טבע', והב' 'הנהגת נס'. הקב"ה מנהיג את העולם הזה בהנהגה של טבע. אבל פעמים הוא משתמש גם בהנהגה ניסית¹⁴. יהודה דגל בהנהגה של טבע, ולכן אמר לבנימין "אנחנו צריכים לחכות שהים יתייבש מאליו" – ולמה?

אומר הנצי"ב {הרחב דבר, וזאת הברכה ד"ה 'ולבנימין אמר'} – אבל הענין שנס קריעת ים סוף היה מיועד להיות באחד משני אופנים אם בהנהגת נס נסתר סמוך להליכות הטבע, ועל זה הקדים הקב"ה רוח קדים עזה כל הלילה ומייבש והולך לאט לאט, אם בדרך נס נעלה שבשעת קפיצה בעומק הים יהא נקרע והכל לפי הכנה של ישראל, אם לא ימסרו נפשם באמונה לקפוץ לים אזי יהא בדרך השגחה פרטית על הליכות הטבע, ואם ימסרו נפשם באמונה אזי בע"כ יהא נקרע פתאום.

אומרת הגמרא {מסכת ברכות כ, א} – **אמר ליה רב פפא לאביו: מאי שנא ראשונים דאתרחשו להו ניסא** במה שונים דורות ראשונים שהתרחשו להם נסים? **ומאי שנא אנן דלא מתרחשו לן ניסא** ומה שונים הדורות שלנו שאין מתרחשים לנו נסים? **אי משום תנויי** אם משום מעלתם בלימוד התורה, הרי **בשני דרב יהודה** בשנותיו של רב יהודה **כולי תנויי בנידיקין הוה** כל לימודם היה בנידיקין {בבא קמא בבא מציעא בבא בתרא}; כלומר, ולא היו גדולים בכל גמרא של שאר הסדרים כי אם בנידיקין. **ואנן קא מתנינן שיתא סדרי** ואנחנו הרי לומדים כל ששת הסדרים. ועוד, **כי הוה מטי רב יהודה** כשהיה מגיע רב יהודה ללמוד סוגיא **בעוקצין** שבסדר טהרות, כגון המשנה: **האשה שכובשת ירק בקדרה** {טהרות ב, א}, **ואמרי לה** ויש אומרים שהיה כשהגיע למשנה: **זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים** {עוקצין ב, א}, **אמר** היה רב יהודה אומר: **הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא** הקושיות של רב ושמואל אני רואה כאן, כלומר, טעם המשניות האלה קשה עלי ככל הקושיות שרבותי רב ושמואל היו מתקשים בהן בכלה התלמוד. **ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא** והרי אנחנו שונים גם בהלכות עוקצין כמו בכל התלמוד שלשה עשר פנים שונים של משניות וברייתות, הרי אנחנו

¹⁴ **ברוך שאמר:** הרד"ק בתחילת ספר יהושע כותב, שהקב"ה משתמש בהנהגה הזו רק להצלת עם ישראל.

משיחותיו של הרה"ג הרב ברוך רוזנבלום שליט"א

היו מתגרות זו בזו, מתווכחות ביניהן בזכות מי נולד מרדכי. משפחת יהודה אומרת: אנא גרים דמתיליד מרדכי אני גרמתי שנולד מרדכי בכך דלא קטליה דוד לשמעני בן גרא שדוד המלך (שהיה משבט יהודה) לא הרג את שמעי בן גרא שהיה מאבות אבותיו של מרדכי, אעפ"י שהיה חייב מיתה. ומשפחת בנימין אמרה: מינאי קאתיה הלא ממני הוא בא. ולפיכך ייחסו הכתוב לשתייהן. רבא אמר: כנסת ישראל היא שאמרה כן לאידך גיסא להיפך, כלומר לגנאי ולא לשבח, וכך אמרה: ראו מה עשה לי איש יהודי ומה שילם לי איש ימיני, ששני שבטים אלו גרמו צער לישראל. מה עשה לי איש יהודי דלא קטליה דוד לשמעני שדוד המלך (שהיה משבט יהודה) לא הרג את שמעי בן גרא דאתיליד מיניה שנולד ממנו מרדכי דמיקני ביה המן שקינא בו המן וגזר להרוג את כל היהודים. ומה שילם לי איש ימיני, דלא קטליה שאול לאגג ששאול המלך (שהיה משבט בנימין) לא הרג את אגג מלך עמלק דאתיליד מיניה שנולד ממנו המן דמצער לישראל שציער את ישראל. רבי יוחנן אמר: לעולם מבנימין קאתי באמת מרדכי בא משבט בנימין, ואמאי קרי ליה ומדוע קורא לו הכתוב "יהודי"? על שום שכפר בעבודה זרה ולא השתחוה להמן שעשה עצמו אלוה, שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי.

בא הבאר משה מאז'רוב בפרשת ויצא, ומביא מרגלית יפהפיה;

בפרשת ויצא, יעקב מתחתן עם לאה ונולדים להם בס"ד ילדים – ראובן שמעון ולוי. לאחר מכן נולד הילד הרביעי – יהודה; אמרה לאה (כט, לה) הפעם אודה את ה';

נשאלת השאלה – וכי רק ביהודה צריך להודות, ומה עם להודות על לידת ראובן שמעון ולוי?

אומר רש"י – הפעם אודה. שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות.

פירוש הדבר, לאה ידעה שעתידים להיות י"ב ילדים ליעקב – ואם יש ארבע נשים, משמע שלכל א' צריכים להיוולד ג' ילדים. אבל פתאום היא הרתה וילדה ילד רביעי, אמרה: "הפעם נטלתי יותר מחלקי!" – ממילא "הפעם אודה את ה'!"

אומרת התורה: {בראשית ל, א} וַתֵּרָא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנָא רָחֵל בְּאָחֶתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הִבֵּה לִּי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי.

נשאלת השאלה – מה פתאום נזכרה רחל דוקא עכשיו, למה היא לא באה אחרי הולדת ראובן ואמרה ליעקב "הִבֵּה לִּי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי"?

אומר הבאר משה מאז'רוב – כל חפצם של אמהות היה להעמיד בנים שיקדשו שם שמים, וכשנולד יהודה שעתידי

בְּלִילִי יוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, הָרוּנִי בְּלִילִי תִשְׁעָה בָּאָב לְעֵנָה, הָיוּ בְּלִילִי יוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח הוּא לִילִי תִשְׁעָה בָּאָב, וְעַל זֶה הָיָה מְקוֹנֵן יִרְמְיָה אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

דבר נוסף, ישנו מנהג לאכול ביצים בליל הסדר, משום זכר לקרבן חגיגה. ועוד, זכר לחורבן בית המקדש;

פוסק הרמ"א {שולחן ערוך, ס' תע"ו, ה"ב} – נוהגים בקצת מקומות לאכל בסעודה ביצים, זכר לאבלות, ונראה לי הטעם משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח.

ומה הקשר בין ו' דפסח לפורים?

המכנה המשותף הפשוט הוא, שבשניהם היו צעקות; במצרים נאמר {יד, י} וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', ובשושן נאמר על מרדכי {אסתר ד, א} וַיִּצְעַק זַעֲקָה גְדֹלָה וּמְרָה.

שימו לב לדבר מענין מאד. בפרשת השבוע אומר הקב"ה למשה: {יד, טו} מֵה תִצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ, ובמגילת אסתר מופיעה אותה מילת 'אֵלַי' רק בשינוי ניקוד; לפני שנכנסת אסתר המלכה אל אחשורוש, היא עומדת בתפילה לפני הקב"ה וצועקת: {תהילים כב, ב} אֵלֵי אֵלֵי לְמָה עֲזַבְתָּנִי.

נק' חיבור נוספת, במגילת אסתר נאמר {אסתר ד, יד} כִּי אִם הִחַרְשׁ תִּחְרִישִׁי בְּעֵת הַזֹּאת וגו', ובפרשת השבוע נאמר {יד, יד} ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן.

אם אלה הדברים, נוכל להיכנס לתוך מגילת אסתר:

אומרת המגילה: {ב, ה} אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשָׁן הַבִּירָה וְשְׁמוֹ מְרֹדֶכִי בֶן יֵאִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי.

אם נאמר שהוא 'איש יהודי', משמע שהוא שייך ליהודה, ואם נאמר שהוא 'איש ימיני' משמע שהוא מבנימין – אז מאיפה הוא בדיוק, מיהודה או מבנימין?

אומרת הגמרא {מסכת מגילה יב, ב} – אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוי: אביו מבנימין ואמו מיהודה.

בא הבן איש חי ושואל, ממתי מזכירים את האמא לפני האבא – והלא היה הכתוב צריך לומר "איש ימיני היה בשושן הבירה ... איש יהודי"?

אומרת הגמרא {מסכת מגילה יב, ב – יג, א} – אמר רב נחמן: מרדכי מוכתר בנימוסו היה מוכתר היה בשמות נאים, שייחסו הכתוב בין מצד אביו ובין מצד אמו. מבארת הגמרא את תירוצו של רב נחמן: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוי: אביו משבט בנימין ולכן נקרא 'ימיני', ואמו היתה מיהודה משבט יהודה, ולכן נקרא 'יהודי'. ורבנן אמרי: משפחות יהודה ובנימין

קריעת ים סוף קפץ שבטו של בנימין תחילה לים, והיו שרי יהודה רוגמים אותם וכו', וקפץ נחשון בן עמינדב מיהודה וירד לים, ונטל שבט בנימין את שכרו ששרתה שכנה בחלקו {מכילתא שהובאה בדברי התוספות שם ד"ה והיו}.

עוד, אומרת הגמרא {מסכת סוטה י, ב} – דאמר רב חנין בר ביזאא א"ר שמעון חסידא: יוסף שקדש ש"ש בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה, דכתיב {תהלים פא-ו} עדות ביהוסף שמו, יהודה שקדש ש"ש בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה.

אומר הדברי יהושע {מאמרי פורים} – וביערות דבש {ח"ב דרוש י"ז} כתב וז"ל: ובאמת עיקר ענין מרדכי שקידש שם שמים ברבים כמו יהודה דאמרו {סוטה י} שקידש שם שמים ברבים ניתן בשמו שם הוי"ה, ויוסף שקידש שם שמים בסתר ניתן לו אות אחת, ופירש המהרש"א כי היה בו כל השם זולת ה' האחרונה שהיא עיקר השם הנ"ל, וכן מרדכי כשהיה בשושן ולא הלך למקום הצלם קידש שם שמים ביותר כמו כן לכם נאמר "איש יהודי", שיש בו רק שלוש אותיות ראשונות מהשם וחסר ה' אחרונה מהשם, אבל אח"כ כשקידש שם שמים ברבים ולא יכרע ולא ישתחוה להמן נאמר מרדכי היהודי הרי כאן כל השם והבן עכ"ל. הרי לן שזכתה רחל לבן שיקדש שם שמים ברבים.

ובבן איש חי {עטרת תפארת פלאות רבות פ"א} הביא וז"ל: שאלו התלמידים לסבא, איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני, אמר להם כך אמרו חז"ל, אמו מיהודה ואביו מבנימין. אמרו לו תן סימן לדברך, אמר להם: ושמו מרדכי, אמרו: ולמה הקדים משפחת אם? אמר להם: שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל, דבר אחר אשה מזרעת תחילה יולדת זכר וכו' ועיי"ש במה שביאר.

ולכאורה צ"ב מה ענה להם בזה שאמר להם "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל", דסו"ס כאן האב מבנימין ובעי להקדים שם האב לשם האם.

ולהאמור א"ש היטב דזהו שענה להם "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל" דלענין זה לאה היתה גדולה שזכתה לבן יהודה שיקדש שם שמים בפרהסיא ורחל נתקנאה בה ואמרה שודאי שזכתה לאה לזה בגלל שהיא צדקנית, ואף היא שאפה בזכות לאה לבן שיקדש ש"ש ברבים וע"כ אמר "שם הגדולה לאה" דזהו נתינת טעם אמאי הקדים שם האם לשם האב, כיון שמרדכי קידש ש"ש ברבים מכוח לאה שילדה את יהודה, וע"כ לבסוף זכו ישראל לשושן ויקר, שקידש ש"ש ברבים, וזהו דיקר אלו תפילין שעליהם נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", והיינו קידוש שם שמים ברבים.

לקדש שם שמים בפרהסיא¹⁶ {סוטה לו, ב}, זכתה לאה להשלמת רצונה הטהור, ולפיכך נאמר "ותעמוד מלדת", לרמז שלידה זו היא העיקרית בעיניה, וכאילו אין לה כבר ענין בוולדות אחרים כלל. ומשום כך קינאה רחל באחותה, שזכתה ללדת בן שיקדש שמו ית' וזוהי ההוכחה שהיא צדקנית – שהיתה ראויה לכך. ולפיכך אמרה רחל: "הִבֵּה לִי בָנִים" – שיקדשו שם שמים, אחרת – "מִתֵּנָה אֲנֹכִי", אהיה מוכרחת בעצמי למסור את נפשי, ולכן נאמר לשון "מִתֵּנָה אֲנֹכִי", פירוש: מסירות נפש בפועל, בגלל 'אנכי', יחוד ואמונת השי"ת כמ"ש בזה"ק {ח"א – רט"ו, א} עה"כ מתה עלי רחל, רחל מתה על יחוד שמא דקב"ה.

לאחר מכן לוקחת רחל את בלהה ונותנת אותה ליעקב – ונולדים ממנה שני ילדים: דן ונפתלי. לאחר מכן ראה הקב"ה את צערה של רחל, ופקד אותה בבן – ומי נולד? יוסף – ולמה נקרא שמו 'יוסף'? {בראשית ל, כד} יֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֵר – וכי לא צריך להודות תחילה על הבן שנולד כעת – מה פתאום היא מבקשת מיד בן נוסף?!

אומר הבאר משה – בא וראה, בשעה שילדה רחל את יוסף אמרה: "אסף אלקים את חרפתי", כי ידעה רחל אמנו שחוסר קידוש ה' הוא חרפה, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ב'ספר המצוות' {מ"ע ט':} "שצונו לקדש השם וכו' כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה וכו', ולא היה שם מקדש שם שמים, והיתה בזה חרפה גדולה על ישראל וכו' העיד ה' ע"י ישעיה שלא תשלם חרפת ישראל וכו', והוא אומר: "לא עתה יבוש יעקב". וכשנולד יוסף, שאף הוא עתיד לקדש שמו ית' {סוטה שם} אמרה: אסף אלקים את חרפתי.

ברם, קיים הבדל בין יהודה ויוסף לגבי קידוש השם, כי יהודה קידש שמו ית' בפרהסיא ויוסף קידש שם שמים רק בסתר ולכן לא הסתפקה רחל ביוסף, אלא ביקשה "יוסף ה' לי בן אחר", כלומר שיהיה אחר בהנהגתו, כלומר שיקדש שמו ית' גם בפרהסיא.

ובזה תתבאר תמיהת המפרשים למה נתנה שני טעמים לשם "יוסף", אמנם לדברינו הוא נכון בס"ד, כי בעצם שני הטעמים הם אחד, תחילה אמרה: אסף אלקים את חרפתי, שכשנולד לה בן העתיד לקדש שם שמים, אם כי רק בסתר, אין כאן כבר חרפה, אבל חפצי ומאויי הוא לזכות לבן שיקדש שמו ית' בפרהסיא, ולכן אמרה "יוסף ה' לי בן אחר".

ובאמת נתקבלה תפלתה ונולד לה בנימין, שזכה אף הוא לקדש שמו ית' בפרהסיא כמבואר {סוטה לז, א}, שבעת

¹⁶ ברוך שאמר: שביציאת מצרים עתיד לקפוץ למים ולקדש שם שמים. ועוד, 'יהודה' – הוא הילד הד' וכל ד' אותיות שם השם נמצאים בשמו.

אם אלה הדברים, נוכל להתקדם ליסוד נפלא ביותר:

הדבר הראשון שעושה משה רבינו לפני פרעה, זה לזרוק את המטה והוא נהפך לנחש – {שמות ד, ב} **וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' מֶה זֶה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מֶטֶה: {ג} וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנֶּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו – ולמה נהפך המטה דוקא לנחש ולא לחיה אחרת?**

אומר רש"י – ויהי לנחש. רמז לו שספר לשון הרע על ישראל ותפש אמנותו של נחש.

הכל טוב ויפה. אבל למה דוקא לפני פרעה???

כותב הספר בני בכורי ישראל {ח"א מאמר נ"ד} – ראה מה שכתב רבי יוסף בכור שור {שמות ז, ט}: יהי לתנין – רמז לפרעה שנקרא 'תנין', כדכתיב 'התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו', כדי שיעשה החרטומים תנינים, ויבלעם המטה של אהרן. רמז כי יבולע פרעה, ויהיה נבער מן העולם"

כותב הזוהר הקדוש {בשלח דף נ"ב ע"ב} – **אמר רבי שמעון, יש אילת אחת ברקיע, והקדוש ברוך הוא עושה הרבה בשבילה. בשעה שהיא צוחת, הקדוש ברוך הוא שומע את הצרה שלה ומקבל קולה, וכשהעולם צריך לרחמים, היא נותנת קולות, והקדוש ברוך הוא שומע את קולה, ואז חס על העולם. זהו שכתוב {תהלים מב} כָּאִיל תַּעֲרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם. וכשרוצה להוליד, היא נסתרת מכל הצדדים, ואז באה ושמה ראשה בין ברקיע, וצוחת ומרימה קולות, והקדוש ברוך הוא חס עליה, ומזמן כנגדה אותה נחש אחד, ונושך בערותה, ופותח אותה וקורע לה אותו מקום, ומולידה מיד. אמר רבי שמעון, בדבר הזה אל תשאל ואל תנסה את ה'...**

היסוד של דברי הזוהר, זו גם גמרא במסכת בבא בתרא;

אומרת הגמרא {מסכת בב"ב טז, ב} – {איוב לט-א} חולל אילות תשמור האם יכול אתה, איוב, לחזות מראש את שעת חבלי הלידה של אילה? **אילה זו פתח רחמה צר מדי, ואין הולד יכול לעבור דרכו. בשעה שכורעת ללדת, אני מזמין לה דרקון** {מין נחש} **שמכיש** {שנושכה} בבית הרחם ומתרפה ממולדה והרחם נעשה רפה, והיא יכולה ללדת **ואלמלי** ואילו היה הנחש מקדים הכשתו רגע אחד, או מאחר רגע אחד, מיד היתה האילה מתה. והנה בין רגע לרגע לא נתחלף לי! האם יתכן שבין איוב לאיוב נתחלף לי?

המין הזה של האילה שמדברים עליה כאן חז"ל, לא מוכר ל'חכמי הטבע'. אבל אם חז"ל הקדושים אומרים לנו שיש אילה כזאת – אז יש אילה כזאת. למרות כל הטכנולוגיה המפותחת היום, עדיין יש הרבה מינים מבעלי החיים שמוסתרים ולא ידועים – בדיוק כמו שלא מוכר שעורבים

ילדים ולדות לבנים. אבל אם חז"ל אומרים לנו שיש דבר כזה – אז יש!

כותב המהרח"ו תלמיד האר"י {בביאור דברי הזוהר, שער הכוונות ענין ספירת העומר דרוש י"ב; פרי עץ חיים שכ"א פ"ח} – וביום שמורי ז"ל ביאר לנו המאמר הזה, היינו יושבים בשדה תחת האילנות, ועבר עליו עורב אחד, צועק וקורא כדרכו, ומורי ז"ל ענה ואמר אחריו: ברוך דיין האמת. שאלתי את פיו, ואמר לי, כי אמר לי העורב ההוא, כי לפי שגילה הסוד הזה לכל בני האדם בפרהסיא לכן נענש בעת ההיא בב"ד של מעלה, וגזרו עליו שימות בנו הקטן. ותיכף הלך לביתו, ובנו היה מטייל בחצר, ובאותה הלילה חלה את חליו, ומת אחר ג' ימים רחמנא ליצלן. ולכן ראוי לכל בעל נפש, הרואה הדברים האלו, להסתירם בתכלית ההסתר, זולת הכלל הנודע בכל החכמה הזו, כי כבוד אלהים הסתר דבר, ואין מקום להאריך בזה, כי הדברים נודעים, וכל מה שיסתיר האדם הסודות מלגלותם למי שאינו ראוי, הוא משובח ומכובד בפמליא של מעלה. והעושה היפך מזה, מכניס עצמו בסכנה עצומה בעוה"ז...

יציאת מצרים זו הלידה של עם ישראל, כמ"ש {יחזקאל טז, ד} **ומולדותיך ביום הולדת אתך וגו'.**

נשאלת השאלה – והרי ליציאת מצרים היו שני חלקים: הא' ביום ט"ו בניסן שיצאנו מבית פרעה, והב' ביום כ"א ניסן שעברנו את ים סוף – וא"כ מתי היתה הלידה, ביציאת מצרים ביום ט"ו בניסן או ביום כ"א שעברנו את ים סוף?

מחלוקת במפרשים;

כותב רבינו האר"י {שער הכוונות, דרושים לפסח} – סוד לידת כללות ישראל ביציאת מצרים, ולידת נשמות ישראל בז' של פסח.

כותב ר' יצחק אייזיק חבר {הקדמה להגדה של פסח} – **וכל שבעת ימי הפסח היה זמן הלידה, ולכן עיקר הגאולה היתה בשביעי של פסח כמ"ש "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם" וגו'.**

ישנו ספר נפלא בשם **ממשנתו של רמח"ל** – לר' נחמיה פרידלנדר, בנו של ר' חיים פרידלנדר זצ"ל – ושם הוא אומר דבר נפלא;

תרנגולות מטילה ביצה – האם הביצה מוכנה באותה שעה לשימוש? השאלה היא למה אתה צריך אותה; אם אתה צריך אותה כדי לעשות ממנה חביתה – היא מוכנה. אבל אם כל הצורך הוא כדי שיצא אפרוח – היא לא מוכנה; אה אבל היא כבר יצאה! נכון. אבל כדי שיבקע אפרוח ממנה, התרנגולות צריכה לדגור עליה עוד שבעה ימים. פירוש הדבר, שלביצה

מגיעה שעת היציאה ממצרים;

אומר הספר **בני בכורי ישראל** – וכן אמרו חז"ל {פסיקתא רבתי הוספה א, ב} על זמן לידת נשמת ישראל – במכת בכורות בליל הסדר "ויהי בחצי הלילה" ובמקום אחר כתוב **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה' כְּחֹצֵת הַלַּיְלָה** מהו כן, אלא משה על ידי שהוא בשר ודם ואין בשר ודם יכול לחלוק את הלילה, לפיכך הוא אומר 'כחצות הלילה' – בחסר ויתר. אבל הקב"ה שברא את הלילה, הוא יודע עתיו ורגעיו, לפיכך הוא חילקו כראוי, הוי ויהי בחצי הלילה", ומבואר שגם ביציאת מצרים נזכר אותו לשון שאמרו חז"ל על האילה – שהשי"ת מבחין בין רגע לרגע, ומכוין בדיוק את הרגע הראוי להולדה.

ועל כן בפעם הראשונה שמשה רבינו הגיע לפרעה הוא הראה לו איך המטה נהפך לנחש, ובולע את כל המטות של חרטומי מצרים ... ועל כן נרמז הדבר דוקא בנחש, לרמז על פרעה שהוא רמז לנחש, והשלמת גאולת ישראל תהיה בסוד הכשת הנחש את האילה.

הנה ענין זה של הולדת האילה ע"י הנחש נרמז בספר איוב, שהשי"ת אמר לאיוב "אילה זו רחמה צר וכו'". בין רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאיוב נתחלף לי".

והנה כל הקושיות של איוב התחילו באותו זמן של קריעת ים סוף, כמו שאמרו חז"ל {שמו"ר כא, ז}: **מִשָּׁל לְרוּעָה שֶׁהָיָה מַעֲבִיר צֹאנוּ בְּנֵהָ, בָּא זָאב לְהִתְגָּרוֹת בְּצֹאן, רוּעָה שֶׁהָיָה בְּקִי מִה עֲשֶׂה, נָטַל תֵּישׁ גָּדוֹל וּמָסְרוֹ לוֹ, אָמַר יְהִי מִתְגַּשֵּׁשׁ בָּזֶה עַד שֶׁנִּעְבֵּר אֶת הַנָּהָר וְאַחֵר כִּךְ אֲנִי מְבִיא. כִּךְ בִּשְׁעָה שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עִמָּד סַמָּא"ל הַמְּלָאךְ לְקַטְרֵג אוֹתוֹ, אָמַר לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם עַד עַכְשָׁיו הִיוּ אֵלֹהֵינוּ עוֹבְדִים עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְאַתָּה קוֹרֵעַ לָהֶם אֶת הַיָּם. מִה עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָסַר לוֹ אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִיּוֹעֲצֵי פְרָעָה, דְּכָתִיב בּוֹ (איוב א, א): אִישׁ תָּם וְיָשָׁר, אָמַר לוֹ הִנּוּ בִידְךָ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק עִם אִיּוֹב, יִשְׂרָאֵל עוֹלָם לֵיָם וְיִוְרָדִים, וְאַחֵר כִּךְ אֲצִיל אֶת אִיּוֹב, וְהוּא שָׁאֲמַר אִיּוֹב (איוב טז, יב): שְׁלֹו הִיִּיתִי וְיִפְרָרְנִי, אָמַר אִיּוֹב שְׁלֹו הִיִּיתִי בְּעוֹלָם וְיִפְרָרְנִי וְאַחֵז בְּעַרְפִּי וְיִפְצָצְנִי, כְּדִי לַעֲשׂוֹת אוֹתִי לַעֲמוֹ לְמַטָּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב טז, יב): וְיִקְיָמֵנִי לוֹ לְמַטָּרָה, וְכָתִיב (איוב טז, יא): יִסְגִּירֵנִי אֵל אֵל עוֹיֵל, מִסְרֵנִי בְּיַד הַשָּׁטָן, וְכִדִּי שֶׁלֹא יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל רְשָׁעִים בְּדִין, לִכְךָ הִרְטָה אוֹתִי בְּיָדוֹ, הִיוּ (איוב טז, יא): וְעַל יְדֵי רְשָׁעִים יִרְטֵנִי, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, מִשָּׁה הִרִי מִסְרֵתִי אִיּוֹב לְשָׁטָן מִה בִּידְךָ לַעֲשׂוֹת, דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ.**

ועתה יומתקו הדברים, שהשי"ת אומר לאיוב כמענה על שאלותיו "הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור" ודרשו חז"ל "אילה זו רחמה צר וכו'", שכן הקושיות של איוב וכפירותיו התחילו בזמן קריעת ים סוף, כאשר התגלה

יש שני שלבים: הא' שהתרגולות מטילה אותה, והב' שהאפרוח בוקע ממנה.

כך ביציאת מצרים; כשיצאנו ממצרים – שלב ראשון, 'התרגולות הטילה ביצה'. אבל עדיין האפרוח לא יצא, ולכן בליל הסדר אנחנו אוכלים ביצה – כי תחילת היווצרות עם ישראל היתה אז!

כותב הספר **ממשנתו של רמח"ל** – חז"ל {מדרש תהלים קט"ז} הסבירו ב' הגדרות אלו במשלים, "אמר ר' אבהו ברבי אחא בשם רבינו, כך היו ישראל נתונים בתוך מצרים, כעובר שהוא נתון בתוך מעיה של בהמה. וכשם שהרועה נותן יד בתוך מעיה ושומטו, כך עשה הקב"ה, שנאמר {דברים ד, לד} לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי". אמר רבי איבו בשם רבי יוסי בן זימרא, כשם שהזהבי הזה פושט ידו ונוטל הזהב מן הכור, כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים, שנאמר {שם כ} ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים".

א"כ הביצה שהוטלה בליל הסדר אמנם הוטלה, אבל האפרוח טרם יצא – ומתי הוא יצא??? כשעברו את ים סוף, שם היתה הסיימת!

כל תהליך שעם ישראל עובר, זה 'תחילת לידה של מצב חדש' – בית המקדש נחרב, יושבים בתשעה באב על הרצפה לקונן, פתאום בחצות היום קמים! – מה קרה, וכי נבנה בית המקדש?! – לא. אבל החורבן הוא רגע הבניה! – ולכן בסעודה המפסקת של תשעה באב, נוהגים לאכול ביצים – ולמה? כי החורבן עצמו זו הלידה של בית המקדש השלישי! – ואותו הדבר כשבנאדם מתאבל על א' מקרוביו, נותנים לו לאכול ביצים – ולמה? לומר לו, שתהליך האבלות שהוא עובר כעת, זו ההתחלה של תחיית המתים! ולכן כתוב בהלכה, שבתשעה באב נהגו ללכת לבתי קברות – לומר לנו, שכל קבורה מביאה צמיחה אחריה.

א"כ ברגע שיצאו עם ישראל ממצרים, החל תהליך הלידה – והראיה? שאמר הקב"ה: {יג, ב} **קִדְשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל** וגו' – נפתח הרחם – יצאה הביצה – עם ישראל התחיל תהליך של לידה שהסתיימה בשביעי של פסח!

אומרים חז"ל {שמות רבה, פרשה כ, אות ו} – כך היו ישראל במצרים והיה פרעה הנחש מתחכם עליהם, שנאמר {שמות א, י}: הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ, וְהוּא נִמְשַׁל כְּנֹחֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר [על פי (יחזקאל כט, ב ג)]: הִנָּבֵא עַל פְּרָעָה הַתְּנִים הַגָּדוֹל.

א"כ פרעה הוא הנחש, ומי זו האילה?

אומר רש"י [תהילים כב] – **אֵילַת הַשָּׁחַר** ... על כנסת ישראל שהיא אילת אהבים הנשקפה כמו שחר (שיר ז י').

מבואר השייכות של כל אחיו של בנימין לסוד קריעת ים סוף ע"י הנחש והאילה, וכן 'נחשון בן עמינדב' משורש 'נחש' כנ"ל – שהם היו ה'נחש דקדושה' שהכיש את האילה וקרע את הים לפני בני ישראל.

נמצאנו למדים, שאותו יסוד של 'הכשת הנחש במצרים' – שפרעה – הוא הנחש, הכיש את עם ישראל – הם האילה, ואז מתחיל תהליך הלידה – זהו אותו היסוד שכבר ניבאה רחל אמנו בקריאת השמות דן ונפתלי.

אם אלה הדברים, נוכל לעבור לפורים:

בפורים ביקש המן הרשע "להרג ולאַבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד" – ולמה הוא דומה? לנחש – כך מובא בכמה וכמה מקומות בחז"ל;

אומרת הגמרא {מסכת חולין קלט ב} – המן מן התורה מנין? {בראשית ג-יא} המן העץ – היינו במעשה הנחש.

עוד, אומר המדרש {אסתר רבה, פרשה ט, אות ב} – אמר רבי חנינא בן סנסן ארבעה הן שפתחו באף ונאבדו באף, ואלו הן, נחש, ושר האופים, ועדת קרח, והמן. נחש {בראשית ג, א}: ויאמר אל האשה אף. שר האופים {בראשית מ, טז}: אף אני בחלומי. עדת קרח {במדבר טז, יד}: אף לא אל ארץ. המן {אסתר ה, יב}: אף לא הביאה אסתר.

ממשיך הספר **בני בכורי ישראל** ואומר – ואחר שהתבאר שקריעת ים סוף הוא בסוד האילה שרחמה צר וכו', ונתבאר שערב שביעי של פסח מכון כנגד ימי הפורים – עתה נחזה נפלאות מתורתנו שממש כעין סוד הנחש והאילה היה אצל אסתר המלכה, שנקראת בפסוק "אילת השחר" {תהילים כב, א – מגילה טו:}, וכתב האר"י ז"ל "וידוע כי מלכות נקרא 'אילת השחר', בסוד אסתר שהיה רחמה צר כמו אילה".

וכמו כן אסתר המלכה זעקה להשי"ת ואמרה "אלי אלי למה עזבתני", וכן היה בקריעת ים סוף כמו שכתוב "מה תצעק אלי". ומדכי הצדיק אמר לה {אסתר ד, יד} "אם החרש תחרישי בעת הזאת", כעין מה שאמר משה רבינו לבני ישראל בקריעת ים סוף {שמות יד, יד} ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

ואחר המבואר לעיל שפרעה הוא הנחש הרודף אחר בני ישראל ורוצה להכישם, כעין מה שהיה אצל הנחש הקדמוני וחוה, יש להוסיף שכעין זה ממש היה אצל המן ואסתר המלכה, שכתוב בפסוק {אסתר ז, ח} "והמלך שב מגינת

בבריא בחוש ענין זה של "רחמה צר" וסוד הנחש המכישה במקום ההולדה, ומתוך כך היא יולדת. ושפיר אמר לו השי"ת "בין רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאיוב נתחלף לי", שהרי קושיותיו נובעות מהקשיים שהתחילו אצלו בענין זה ממש – כאשר השי"ת התעסק בהצלחתם של ישראל בסוד הנחש והאילה...

השבטים מגיעים לים סוף – ומי יורד ראשון? מחלוקת: האם משבטו של יהודה או משבטו של בנימין; בנימין שייך לרחל ויהודה שייך ללאה – אותו הדבר בפורים, לגבי 'איש יהודי' או 'איש ימיני' – האם שייך ללאה או לרחל;

אומרים לנו חז"ל **שנחשון** בן עמינדב קפץ ראשון למים – ולמה קראו לו דוקא 'נחשון' ולא 'שמשון'?! – התשובה היא שהשם 'נחשון' פירושו 'נחש קטן'; כשרוצים לומר על ילד שהוא קטן, אומרים 'קטנטון';

אומר הספר **בני בכורי ישראל** – ועתה מה יאירו הדברים, אחר שגילה לנו האר"י ז"ל {שער הגלגלים לג, לח} ש'נחשון' הוא משורש אותיות 'נחש', ואם כן ממילא מובן שהשלמת הלידה ופתיחת הים היה בכח 'נחשון', הוא ה'נחש' דקדושה שקפץ לים במסירות נפש ומכוחו נקרע הים ונשלמה ה'לידה'.

ויש לרמז את סוד הנחש והאילה גם לדברי רבי מאיר ששבט בנימין קפצו לים תחילה, שהנה בנימין הוא בנה של רחל, ובלהה שפחתה ילדה את דן ונפתלי, ומבואר בראשונים שלגבי כמה ענינים נחשבים דן ונפתלי כבניה של רחל – והם כאחיהם של יוסף ובנימין¹⁷.

ועתה נתבונן ונראה בפסוקים שברך יעקב אבינו את דן ונפתלי, ונחזה פלאות מתורתנו הקדושה, שהנה יעקב אבינו ברכם קודם מותו וכך אמר: "יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס ויפול רוכבו אחר. נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר" {בראשית מט יז, כא}. הרי לנו שנמשלו דן ונפתלי לנחש ואילה¹⁸.

¹⁷ **ברוך שאמר:** וכמו שמשמע להדיא בלשון הכתוב בסיפור לידתם – "ותהר בלהה ותלד ליעקב בן. ותאמר רחל דנני אלקים וגם שמע בקולי ויתן לי בן על כן קראה שמו דן. ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב. ותאמר רחל נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי" {בראשית ל ה- ח}. מבואר שרחל קראה להם שמות וגם אמרה "ויתן לי בן", וכתב הרד"ק "ויתן לי בן. כי אני חושבת אותו כמו אם היה בני, כיון שהוא משפחתי".

¹⁸ **ברוך שאמר:** ובפרט למה שאיתא בספ"ק שבברית בין הבתרים רימז השי"ת את סדר הכאת מצרים, כאשר אמר לאברהם אבינו {בראשית טו, יד} "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי", וכתב רש"י: "דן אנכי – בעשר מכות", וכתבו לרמז שזה דן אנכי, היינו שבברכת דן מרומז הכאת המצרים – שפותח בענין

אומר המדרש {ילקוט שמעוני, ואתחנן, רמז תתי"א} – שלשה עשר לשונות נקרא תפלה: זעקה, שועה, נאקה, בצור, רנה, פגיעה, נפול, פלול, עתירה, עמידה, חלוי, חנון.

הקב"ה נגלה אל משה רבינו בסנה ואומר לו: {ג, ז} **וְאֵת צַעֲקֶתְךָ שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשִׁיו כִּי יִדְעֵתִי אֶת מַכְאֲבֶיךָ.**

וכן במצות הביכורים אנחנו אומרים: {דברים כו, ז} **וְנִצַּעַק אֶל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וְיִשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ וְיֵרָא אֶת עֲנִינוּ וְאֵת עֲמָלָנוּ וְאֵת לַחֲצֵנוּ.**

נשאלת השאלה – מה ההבדל בין צעקה לשאר תפילה אחרת?

ישנו מזמור בתהלים [מזמור ק"ז], שעליו ביססו 100 חז"ל את ברכת הגומל; אומר דוד המלך: {שם א} **הֲדוּ לִי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: {ב} יֹאמְרוּ גְאוּלֵּי ה' אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד צָר: {ג} וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרָח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: {ד} תַּעֲנוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשֵׁב לֹא מִצָּאוּ: {ה} רַעֲבִים גַּם צָמְאִים נִפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: {ו} וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: {ז} וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלְכֶת אֶל עִיר מוֹשֵׁב: {ח} יוֹדוּ לֵה' חֲסִדוֹ וּנְפִלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: {ט} כִּי הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מֵלֵא טוֹב: {י} יִשְׁבִּי חֲשֹׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עֲנִי וּבִרְצִלִי: {יא} כִּי הִמְרוּ אִמְרֵי אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצַו: {יב} וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לָבָם כָּשְׁלוּ וְאִין עֲזָר: {יג} וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: {יד} יוֹצִיאֵם מִחֲשֹׁךְ וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּק: {טו} יוֹדוּ לֵה' חֲסִדוֹ וּנְפִלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: {טז} כִּי שָׁבַר דִּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בִרְצֵל גִּדְּעָה: {יז} אֲוִלִּים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: {יח} כָּל אֶכָּל תִּתְעַב נֶפֶשָׁם וַיִּגְיעוּ עַד שַׁעַר מוֹת: {יט} וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: {כ} יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֵט מִשְׁחִיתוֹתֵם: {כא} יוֹדוּ לֵה' חֲסִדוֹ וּנְפִלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם;**

אומרת הגמרא {מסכת ברכות נד, ב} – אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים מנלן, דכתיב {תהלים קז-כג} 'יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות, ואומר יחוגו וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם, ואומר יקם סערה לדממה, ואומר וישמחו כי ישתוקו, ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. הולכי מדברות מנלן, דכתיב תענו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו. מי שחלה ונתרפא, דכתיב אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו. מי שהיה חבוש בבית האסורין

הביתן אל בית משתה היין והמן נופל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו". ואיתא בכתבי האריז"ל שהמן היה משורש הנחש הקדמוני, ואסתר היתה גלגול של חוה. וכתב ר' צדוק הכהן מלובלין שהמן רצה להחטיא את אסתר – כמו שהיה אצל הנחש וחוה (עי' ליקוטי אמרים ט"ז).

אומרים חז"ל {ילקוט שמעוני, תהילים, רמז תרפ"ה} – למנצח על אילת השחר. אמר רבי יהודה בר רבי סימון: בית שיש בו נחשים, מביאין קרן של אילת ומעשנין בתוכו ומיד הנחשים בורחים, כך שכשבאת אסתר ברח המן.

כותב ר' יהונתן אייבשיץ {ישועה גדולה – על מגילת אסתר} – אסתר נמשלה לאילה שרחמה צר, ובשעה שמבקשת לילד הקב"ה מזמין לה נחש, ונושך ברחמה והיא יולדת. וכן היה אז באסתר, שרחמה צר והקב"ה הזמין להם המן הנחש, לשוך אותם.

ואיך מסתיים אותו מזמור כ"ב בתהלים? – {שם לב} **יָבֹאוּ וַיְגִידוּ צַדִּיקָתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עֲשָׂה – פִּירוֹשׁ הַדָּבָר, שְׁבִים סוּף הִיִּתָּה לִידָה מַחוֹדֶשֶׁת שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל!**

למדנו מכאן, שה' דפסח ופורים מתחברים כאחת – איך? פשוט מאד. אותה הכשה של הנחש באילה בקריעת ים סוף, היתה גם אצל אסתר המלכה בבית אחשורוש, ובשניהם נושעו ע"י צעקה לבורא עולם!

הקורונה הולכת ומתפשטת, ובכל יום נוספים אלפי חולים רח"ל. אנחנו צריכים לדעת דבר א' – הקב"ה תובע מאיתנו משהו! – בואו נלמד דבר א' בפרשת השבוע, שהולך כ'חוט השני' בכל הפרשיות האלה:

אומרים חז"ל {דברים רבה, פרשה ב, אות א} – אמר רבי יוחנן עֲשֶׂרָה לְשׁוֹנוֹת נִקְרָאת תַּפְלָה, וְאֵלוּ הֵן: שְׁוֹעָה, צַעֲקָה, נִאֲקָה, רִנָּה, פְּגִיעָה, בְּצוֹר, קְרִיאָה, נְפֹל וּפְלֹל וְתַחֲנוּנִים. שְׁוֹעָה צַעֲקָה, שְׁנֵאֲמַר (שמות ב, כג): וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְדָּה וַיִּצְעֲקוּ וְגו'. נִאֲקָה, דְּכָתִיב (תהלים י, כד): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נִאֲקָתָם. רִנָּה וּפְגִיעָה, דְּכָתִיב (ירמיה ז, טז): אֵל תִּתְפַּלל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעֶדְם רִנָּה וְתִתְפַּלֵּל וְאֵל תִּפְגַּע בִּי. בְּצוֹר וּקְרִיאָה, דְּכָתִיב (תהלים יח, ז): בְּצָר לִי אֶקְרָא ה'. נְפֹל, דְּכָתִיב (דברים ט, יח): וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה'. פְּלֹל, דְּכָתִיב (תהלים קו, ל): וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיִּפְלֵל. וְתַחֲנוּנִים, דְּכָתִיב: וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה'. וּמִכֵּלֵן לֹא נִתְפַּלֵּל מִשָּׁה אֶלָּא בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים.

בא המדרש בילקוט שמעוני, ואומר שישנם י"ג לשונות תפילה;

נאמר לשון 'צעקה' – עוברי ימים והולכי מדבריות; אדם הולך במדבר וממולו מגיח לפתע אריה – הוא יודע שאין לו שום סיכוי לצאת מהמצב הזה בחיים, ומה שנותר לו זה לומר וידוי ולצעוק להשם שיושיע אותו; כך עוברי ימים – אדם נמצא בלב ים עם ספינה טרופה – הוא שולח אותות מצוקה ואז מודיעים לו שהספינה הקרובה ביותר אליו רחוקה ממנו מרחק של יומיים הפלגה. הוא יודע שאם הוא ימתין לה יומיים, הוא יישאר מאכל לכרישים. הוא יודע שנק' האור היחידה שלו היא לצעוק לה' שיושיע אותו.

לכן כשהגמרא דנה בד' הדברים שמקריים גזר דינו של האדם, היא כותבת לשון 'צעקה' ולא 'זעקה'; כשבנאדם צועק לקב"ה ולא זועק, הוא לא תולה את בטחונו בעצמו אלא בקב"ה – ממילא הוא יקבל מענה!

כך בני ישראל שעמדו לפני ים סוף – אין להם לאן לברוח!!! – מה הם עושים? – **"וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' – וּמִמִּילָא נִבְקַע הַיָּם.**

כך גם אנחנו – צריכים לצעוק להקב"ה, שיסיר מעלינו את המגיפה הזאת!

מנלן, דכתיב יושבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויזעקו אל ה' בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו.

אומר המלבי"ם – ויצעקו, במדבר ובים אמר **ויצעקו**, ובחולה ובית האסורים אמר **ויזעקו**, כי צעקה גדולה מזעקה, וכן אמר בשני אלה **יצילים**, ובחולה ומאסר אמר **יושיעם**, כי הצלה גדולה מישועה, כי סכנת הים והמדבר גדולה יותר מחולי ומאסר.

פירוש הדבר, אומר לנו **המלבי"ם**, שני סוגי אנשים אינם פונים לקב"ה באופן מוחלט – הם עדיין סומכים על 'כוחי ועוצם ידי', ואלו הן חבוש בבית האסורים וחולה שנמצא בבית החולים; חולה שנמצא בבילינסון והרופאים לא מצליחים למצוא מזור למחלתו, אומר "אעבור להדסה עין כרם אולי שם יצליחו" – לא הולך שם – "אטוס לארה"ב אולי שם יצליחו" וכו'. הוא תמיד תולה את תקוותו באחרים, ולכן פנייתו לקב"ה היא לא במאה אחוז. וכך חבוש בבית האסורים – "אם עו"ד פלוני לא חילץ אותי, אלך לעו"ד בכיר יותר" – תמיד יש לו תקווה, שאדם בשר ודם יוכל לחלץ אותו. ולכן נאמר אצלם לשון 'זעקה'. אבל אצל השנים האחרים

ויהי רצון שישמע ה' את צעקתנו ויעתיר עלינו שפע של רחמים, ונזכה לגאולה השלימה ב"ב אמן ואמן!!!